

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a
„ZAPADNA SLAVONIJA“
ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.**

V.0

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć« Mjera 19 »Potpora
lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER
(CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«
Lokalna akcijska grupa „Zapadna Slavonija“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)

Udio sufinansiranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
BPŽ	Brodsko-posavska županija
CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom Zajednicom
DZS	Državni zavod za statistiku
EE	Energetska učinkovitost
EU	Europska unija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IT	Informacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JU	Javna ustanova
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
NN	Narodne novine
OCD	Organizacije civilnog društva
OIE	Obnovljivi izvori energije
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PP	Park prirode
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020.
SOPG	Samoopskrbno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
RBiH	Republika Bosna i Hercegovina
RH	Republika Hrvatska
SPZPP	Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. - 2027.
TZ	Turistička zajednica
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika EU-a

SADRŽAJ

UVOD	6
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS).....	7
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a.....	7
1.1.1. Područje LAG-a	7
Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u	8
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske	8
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a.....	9
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a	10
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	10
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a.....	12
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a.....	12
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a.....	13
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a.....	13
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a.....	14
Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a	15
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a.....	15
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	16
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a	17
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a	18
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	19
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	20
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	20
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	20
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a	21
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a	22
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a.....	22
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	23
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a	24
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a.....	25
1.3. Demografske značajke područja LAG-a.....	26
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a.....	27
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a.....	28
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	29
Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata	

.....	30
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a.....	35
3.1. Opis partnerstva.....	35
Tablica 20: Članovi LAG-a.....	35
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS.....	36
Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju.....	36
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS.....	37
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS.....	37
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA.....	38
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	38
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a.....	39
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS.....	41
5.1. Prikaz potreba područja LAG-a.....	41
Tablica 25: Potrebe područja LAG-a.....	41
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS.....	43
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS.....	43
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje.....	45
Tablica 27: Intervencije u LRS.....	45
Tablica 28: Projekti suradnje.....	48
Tablica 29: Opis intervencija.....	49
5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a.....	66
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om.....	67
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP.....	67
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS.....	68
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS.....	68
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS.....	68
6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS.....	69
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP.....	71
7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS.....	72
7.1. Financijski plan provedbe LRS.....	72
Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS.....	72
7.2. Akcijski plan provedbe LRS.....	73
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS.....	73
PRILOZI.....	74
Prilog 1.....	74
Prilog 2.....	78
Prilog 3.....	82
Prilog 4.....	82

UVOD

Lokalna akcijska grupa (LAG) „Zapadna Slavonija“ osnovana je 27. studenog 2012. godine. i obuhvaća 10 jedinica lokalne samouprave u Brodsko-posavskoj županiji.

Od svog osnivanja, LAG provodi LEADER pristup te svojim djelovanjem povezuje lokalne razvojne dionike iz svih razvojnih interesnih skupina javne i privatne (gospodarske i civilne). LAG doprinosi jačanju kapaciteta lokalnih dionika te širenju LEADER/CLLD načela i metodologije u integriranom lokalnom razvoju ruralnih područja Republike Hrvatske i Europske unije. Svrha djelovanja LAG-a je unaprjeđenje kvalitete života svih stanovnika u području obuhvata.

Lokalna razvojna strategija (LRS) LAG-a „Zapadna Slavonija“ osnovni je dokument integriranog teritorijalnog razvoja pod vodstvom zajednice (LAG-a) koji se provodi u svrhu ostvarenja cilja 5. Kohezijske politike Europske unije (EU) „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ za programsko razdoblje 2021.-2027. Svrha LRS je, u ovom programskom razdoblju EU je i provedba programa LEADER/CLLD u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike EU, usmjerena integriranom razvoju ruralnih područja koji vodi lokalna zajednica u razdoblju 2023.-2027. LRS sadrži osnovne smjernice za realizaciju razvojnih intervencija na lokalnoj razini putem projekata (operacija) koji odgovaraju specifičnim razvojnim potrebama i koji, na najbolji način, doprinose integralnom i održivom razvoju područja LAG-a.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu sa *Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027. (SP ZPP)*, intervencijom 77.06 *Potpora LEADER/CLLD pristupu* te prema *Uputi za izradu intervencija i Obrascu za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a za razdoblje 2023.-2027.*, dokumentima donesenim od strane Ministarstva poljoprivrede. Također, Lokalna razvojna strategija usklađena je sa *Planom razvoja Brodsko-posavske županije za razdoblje 2021.-2027. godine* kao i drugim relevantnim razvojnim dokumentima nadređene regionalne i nacionalne te Europske razine.

U pripremi i izradi LRS ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz javne i privatne interesne skupine odnosno iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora. Cijeli proces izrade LRS zasnovan je na participativnom partnerskom pristupu i sedam načela LEADER-a. U provedbi konzultacija sa širokim krugom razvojnih dionika održane su interaktivne radionice, sastanci, konzultacije na kojima su razmijenjene razvojne potrebe područja LAG-a i utvrđivanje fokusa intervencija.

Ukupno partnerstvo odnosno Skupština LAG-a „Zapadna Slavonija“ je, nakon rasprave i usuglašavanja, na sjednici održanoj 01.02.2024. godine usvojila Lokalnu razvojnu strategiju za programsko razdoblje 2023.-2027.

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

LAG „Zapadna Slavonija“ obuhvaća cjelovito područje **10 jedinica lokalne samouprave**; grada Nova Gradiška, te općina: Cernik, Davor, Dragalić, Gornji Bogičevci, Okučani, Rešetari, Stara Gradiška, Staro Petrovo Selo i Vrbje. Područje LAG-a pripada statističkoj NUTS-2 regiji Panonska Hrvatska. Površina LAG-a je 839,31 km² (cca 1,48% kopnenog teritorija RH) te 41,26% kopnenog teritorija Brodsko-posavske županije (BPŽ). LAG, na zapadu, graniči sa Sisačko-moslavačkom županijom, na istoku s općinom Novom Kapelom, na sjeveru s Požeško-slavonskom županijom, te na jugu s Bosnom i Hercegovinom gdje je rijeka Sava međudržavna granica. LAG Zapadna Slavonija je 2011. godine imao 41.184 stanovnika (0,96% stanovnika RH), odnosno 25,97% stanovnika BPŽ. Prema popisu iz 2021. godine, LAG ima **32.556 stanovnika** (0,84 % stanovnika RH), odnosno 24,99% stanovnika BPŽ. U odnosu na 2011. godinu broj stanovnika na području LAG-a smanjio se za 8.628 stanovnika ili za -20,95%. LAG karakterizira **kontinuirana depopulacija**, između dva popisa stanovništva smanjio se i broj kućanstava za 1.787 odnosno za -12,74%. Prema Popisu stanovnika 2021. godine stanovništvo LAG-a živi u **12.245 kućanstava u 80 naselja**. Povećao se broj naselja bez ijednog stanovnika (4 naselja). Također, povećao se broj naselja s 10 i manje stanovnika s 8 na 11 naselja. Niti jedna od ukupno 10 JLS koje obuhvaća područje LAG-a ne bilježi porast broja kućanstava, stanovnika, niti gustoće naseljenosti. Prosječna **gustoća stanovnika** općina i grada na području LAG-a iznosi 50,8 st./km², smanjila se u razdoblju između 2 popisa za -19,87% i ispod je prosječne gustoće naseljenosti BPŽ (64,42 st./km²). Prosječna gustoća stanovništva RH iznosi 68,70 st./km². **U svim JLS najvažnije gospodarske grane su poljoprivreda i šumarstvo.**

- **Nova Gradiška** - drugi je grad po veličini u BPŽ s ukupno 11.960 stanovnika. Čini ga povoljan prometni položaj uz prometnice A3 Zagreb - Slavonski Brod - Lipovac (granica s Republikom Srbijom), željeznička pruga Zagreb - Vinkovci te uz ceste prema Našicama i Požegi.
- **Cernik** – općina smještena na južnim padinama Psunja i zapadnim padinama Požeške gore. Područje je naseljeno od neolitika (neolitska naselja na brdu Slavči i u Cerničkoj Šagovini).
- **Davor** – općina smještena u nizinskom prostoru uz rijeku Savu, pogranično područje prema Republici Bosni i Hercegovini (RBiH). Općinu čine dva naselja Davor i Orubica.
- **Dragalić** – općina nastala 1997. godine dijeljenjem općine Gornji Bogičevci na dva dijela. Smještena uz autocestu A3, 10 km udaljena od Nove Gradiške. Područje općine bilo je okupirano u Domovinskom ratu. Nalazi se na lijevoj obali Save, pogranično područje.
- **Gornji Bogičevci** – općinu karakterizira okupiranost u Domovinskom ratu. Na području općine nalazi se grob hrvatskog pjesnika Grigora Viteza.
- **Okučani** – općina je značajno cestovno i željezničko prometno čvorište. Nalazi se na lijevoj obali rijeke Save, pogranično područje prema RBiH.
- **Rešetari** - zemljopisno se nalaze u zapadnom dijelu Posavine, na prometnom pravcu prema Požegi, koji se dalje nadovezuje na autocestu A3.
- **Stara Gradiška** - smještena južno od općine Okučani, na lijevoj obali Save, prometno povezana sa sjeverozapadnom Bosnom. Strateška pozicija još od vremena kelta i rimljana. Uz mjesto Stara Gradiška nalazi se kaznionica od 1799. pa do 1993. godine.

- **Staro Petrovo Selo** - površinom najveća općina u LAG-u (141,3 km²) - prostire se od ravničarskih južnih predjela do južnih obronaka Požeške gore.
- **Vrbje** – općina smještena na lijevoj obali rijeke Save, pogranično područje prema R BiH. Najvažnija gospodarska grana je poljoprivreda.

Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: LEDAER mreža Hrvatske

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: <https://nrm.hr/clld/imenik-lagova/>

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u

Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Cernik	2.964	11	<i>Navedeno u Prilogu 1.</i>	127,67	23,22	1.072
Davor	2.529	2		42,52	59,48	819
Dragalić	1.058	6		59,35	17,83	412
Gornji Bogičevci	1.428	6		44,06	32,41	575
Nova Gradiška	11.690	4		49,03	238,43	4.657
Okučani	2.323	17		159,42	14,57	953
Rešetari	3.852	7		59,49	64,75	1.325
Stara Gradiška	911	7		77,11	11,81	399
Staro Petrovo Selo	4.110	13		141,3	29,09	1431
Vrbje	1.691	7		79,36	21,3	602
Ukupno LAG	32.556	80		32.556	839,31	50,8
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB	07381216686					
Adresa sjedišta	Matije Antuna Relkovića 9, 35400 Nova Gradiška					
Adresa podružnica	n/p					
Kontakt telefon	Tel: +385 35 330 102 / +385 99 286 5459					
Kontakt e-mail	info@lagzs.com					
Mrežna stranica	www.lagzs.com					

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovne statističke podatke o LAG-u; Popis stanovništva 2021.

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

Prostor LAG-a, ima dva karakteristična reljefno krajobrazna područja- prigorski pojas Psnja (najviša slavonska planina) i Požeške gore te nizinski dio uz rijeku Savu. Prigorski pojas karakterizira blago razvijeni reljef, pogodniji za razvoj naselja, koji ima povoljnije klimatske uvjete od nizinskog područja LAG-a (manja relativna vlažnost, rjeđe pojave magle i mraza i duže trajanje insolacije). Nizinsko područje LAG-a je zaravnjeno zemljište uz rijeku Savu, veće vlažnosti i koje nije u potpunosti zaštićeno od visokih voda rijeke Save. Naplavna ravan ili poloj uz Savu je uski pojas uz sam tok rijeke, pod utjecajem akumulacijskog djelovanja rijeke. U građi poloja sudjeluju sedimenti Save zastupljeni s pjeskovitom ilovačom i glinovitim pijeskom kvarterne starosti. Nizinsko područje označeno je kao područje visoke ili srednje vjerojatnosti pojava poplava. Vodotoci su grupirani u slivna područja: slivno područje Šumetlica-Crnac, površine 98.376 ha; slivno područje Jelas polja; površine 45.640 ha; slivno područje Biđ, slivno područje Orljava, površine 149.400 ha. Na području LAG-a najznačajniji vodotok je rijeka Sava koja predstavlja prirodnu granicu s RBiH. **Klima:** Na području LAG-a dva su klimatska područja. Prvo - prigorsko, koje je pod utjecajem planine Psnj i koje karakterizira veća količine oborina, više temperature zraka, duža insolacija, manje magle i niža relativna vlažnost zraka, ali i jača zračna strujanja. Drugo klimatsko područje je područje posavske nizine, visoke relativne vlažnosti zraka, češća pojava magle, naročito u proljeće i jesen, mraza i s kraćom insolacijom. Zime su relativno oštre, a ljeta vruća što su obilježja umjereno kontinentalne klime. Srednja godišnja temperatura iznosi između 10,5-11°C. Najviše padalina padne u kasno proljeće i rano ljeto, te krajem godine. **Tlo:** Tipovi tala pogodnih za poljoprivrednu proizvodnju nalaze se u prigorskom i u planinskom području su eutrično smeđa tla, ritske crnice, semiglejna (livadska tla), te jednim dijelom i močvarna glejna tla. Prostori uz rijeku Savu i neposredno oko

nje su područja gdje prevladavaju aluvijalna-amfiglejna tla, vlažena donjom i površinskom vodom, a na njih se nadovezuje hipoglej i livadsko tlo, vlaženo donjom vodom, te na područjima gdje je prisutno povremeno prekomjerno vlaženje površinskom vodom – pseudoglej na zaravni i obronačni, a dalje prema višim prostorima, lesivirana, distrična i smeđa tla, dok su na najvišim i strmim prostorima LAG-a ranker, a na karbonatnoj podlozi rendzina. Ovakva raznolikost pedoloških tipova tala ukazuje i na različite pogodnosti njihovog gospodarskog korištenja. Tla u nizinskom i prigorskom području, vrlo su povoljna za poljoprivrednu proizvodnju, a u skupinu tala pogodnih za poljoprivredno korištenje ubrajaju se eutrično smeđa tla, ritske crnice, semiglejna (livadska tla), te jednim dijelom i močvarna glejna tla. Tla u brežuljkastom i prigorskom području LAG-a pogodna su za razvoj šuma mekih i tvrdih listača. To su: distrična smeđa tla, pseudoglej ravničarski i obronačni, aluvijalna tla, aluvijalno koluvijalna, močvarno glejna i semiglejna tla.

Klimatske značajke područja: Prema izvješću Europske agencije za okoliš (EEA) Republika Hrvatska je jedna od tri europske zemlje s najvećim kumulativnim udjelom šteta od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u odnosu na BNP. Najveću ranjivost na utjecaj klimatskih promjena ima poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, energetika i turizam. Klimatske promjene su prepoznate i kao sigurnosna prijetnja, rizik i izazov za Republiku Hrvatsku stoga Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (NN 73/17) predviđa djelovanje u pravcu jačanja otpornosti na klimatske promjene i smanjenja rizika. Područje je uvelike ovisi o režimu vodotokova (poplave, suše).

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Područje LAG-a naseljeno je od pradavnih vremena o čemu svjedoče materijalni ostaci s više arh. nalazišta. Najznačajniji su nalazi s područja Nove Gradiške s **arh. nalazišta Slavča** koji potječu iz doba kasnog neolitika, ranog, srednjeg i kasnog eneolitika i pripadaju sopotskoj kulturi, kostolačkoj i vučedolskoj kulturi. Prostor je u antičko doba dio rimske provincije Panonija, a iz tog doba potječu ostaci antičkih građevina nađeni na više arh. nalazišta (Rešetari, Okučani). U antičko doba na području Stare Gradiške se nalazilo rimsko naselje Servitium (nije potvrđeno na kojoj je bilo obali rijeke Save). Nakon propasti Rimskog Carstva područje naseljavaju u 6. st Slaveni i Avari. U ranom srednjem vijeku širim područjem upravlja domaći knez, ali je pod nadzorom franačkog markgrofa. Pod vodstvom kneza Ljudevita Posavskog počinje neuspješna pobuna protiv franačke vlasti (819.g.), koja ostaje do kraja 9. st. ostaje franačkom upravom. Smatra se da je područje ujedinjeno s Primorskom Hrvatskom u vrijeme kralja Tomislava. Nakon propasti hrvatske dinastije Hrvatska ulazi u uniju s Mađarskom 1102. i prihvaća kralja Kolomana. U vrijeme turskih osvajanja na području LAG-a u prošlosti od velike strateške važnosti bilo je naselje Stara Gradiška, prvi se put spominje 1295., kao prijelaz preko Save na putu iz Slavonije do Jajca. Stara Gradiška dolazi pod tursku vlast 1536. i otuda kreću turska osvajanja u zapadnoj Slavoniji. Turci zauzimaju do 1552. cijelo porječje između Drave i Save. Mirom u Srijemskim Karlovcima 1699. pod vlasti Habsburške Monarhije (unutar koje je hrvatsko kraljevstvo od 1527.) oslobođena su okupirana područja Slavonije, a granica je razdijelila naselje Stara Gradiška na bosanski i slavonski dio. Turci i muslimansko stanovništvo napuštaju ovo područje, a doseljava se hrvatsko stanovništvo protjerano iz Bosne. Na oslobođenim područjima osnivaju se vlastelinstva koja često mijenjaju vlasnike te su česti sukobi među stanovništvom i vlastelom. Područje je pod direktnom upravom Dvora i postaje dio Vojne Krajine, čija je granica išla rijekom Savom prema istoku sve do ušća u Dunav. Nova Gradiška se gradi 1748. u sklopu Vojne Krajine, koja se ukida 1881. te se Slavonija pripaja matici. Gospodarski razvoj pokreće se na eksploataciji slavonskih šuma i ostalih prirodnih

resursa. Na području LAG-a, vlasnici vlastelinstva Cernik otvaraju rudnike lignita, mineralnog ulja, krečane, ciglane, pilane i razvijaju kemijsku industriju temeljenu na preradi drveta. Tako su u Cerniku, krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća, radile tri velike tvornice: Tvornica žeste i rakije, keramička tvornica Huga Blancka i Paropilana Marijevac. Sve su one trošile velike količine drveta koje se iz Psunja dovozilo šumskom željeznicom. Agrarnom reformom 1946. vlasnici se razvlašćuju, a zemlja se dijeli seljacima. Gospodarski napredak Slavonije prekida I. sv. rat, a zatim Velika gospodarska kriza 1925. Uspostavom NDH (1941.–1945.) Slavonija se dijeli na župe, a područje LAG-a je dio župe Livac-Zapolje u kojoj je Nova Gradiška. Ustaške vlasti otvaraju koncentracijski logor, Stara Gradiška, koja je kao kaznionica postojala od druge Jugoslavije sve do početka 1980-ih. U početku 2. sv. rata partizani su osobitog uspjeha imali u središnjoj Slavoniji, na području Psunja, Papuka i Krndije. Nakon probijanja Srijemske fronte 12.4.1945. pa do početka svibnja 1945. bila je oslobođena cijela Slavonija. Unutar Jugoslavije u gospodarskom pogledu dolazi do ubrzane deagrarizacije i urbanizacije Slavonije; industrijski rast osobito je utjecao na razvoj Osijeka i Slavenskoga Broda, a gospodarski uspon doživjeli su i ostali slavonski gradovi među njima i Nova Gradiška. U Domovinskom ratu područje LAG-a bilo je izloženo ratnim razaranjima i mnoga su naselja pretrpjela značajna ljudska stradanja i materijalnu štetu od koje se oporavljaju i danas. Okupirana su bila područja Okučana, Gornjih Bogićevaca, Dragalića i Stare Gradiške, a oslobođeni su u vojno-redarstvenoj akciji Bljesak¹. Nakon završetka Domovinskog rata područje nastavlja svoj razvoj u promijenjenim političkim i društvenim okolnostima, a područje LAG-a (Okučani, Stara Gradiška, Dragalić, Vrbje, Davor) je pogranično područje prema RBiH, a od ulaska RH u Europsku Uniju granica Hrvatske na Savi postaje i granica Europske Unije. Najviše zaštićenih objekata se nalazi na području **Nove Gradiške. Kulturno povijesna cjelina** grada potječe iz 18. st. kad je grad planski izgrađen u duhu kasnobaroknog klasicizma. Iz tog doba potječe zgrada muzeja u Novoj Gradiški, sagrađena polovicom 18. stoljeća koja predstavlja jedinstven primjer javne barokne arhitekture. Općina Cernik posjeduje niz zaštićenih dobara evidentiranih kao vojne i obrambene građevine, sakralne komplekse, stambene građevine, memorijalne građevine od kojih izdvajamo **ruševine grada (utvrde) Gračanica** iz 16. st. i **srednjovjekovno renesansni dvorac Marković – Kulmer**, posljednjih vlasnika vlastelinstva Cernik, čiji je potomak poznati hrvatski slikar grof Ferdinand Kulmer. Na području Okučana niz je arheoloških nalazišta koji govore o naseljenosti područja od antičkog doba. Tu se nalaze **ostaci utvrde Bijele Stijene** te se smatra da je to jedan od najvrjednijih primjera srednjovjekovnog fortifikacijskog graditeljstva u Slavoniji. U naselju Bobare nalaze se građevni ostatci **fortifikacijskog sklopa templarske utvrde** (utvrđenog domusa) koji je bio u vlasništvu templarskog viteškog reda, građen u 13. st. U Staroj Gradiški nalaze se **arh. ostaci iz pretpovijesnog razdoblja na lokalitetima „Bajir“ i „Jelavi“**, kao i ostaci tvrđave – logora. U 18. st. austrijske vlasti grade jaku tvrđavu sa snažnim bastionima i dubokim šančevima, sličnu utvrdama u dr. gradovima (Karlovac, SL. Brod, Osijek). Na utvrdi se do 1940. rade preinake za potrebe zatvora. Od preostalih objekata dominira „Kula“ koja je u 2. sv. ratu bila logor gdje je stradao veliki broj logoraša. Na području LAG-a mnogo je **sakralnih objekata pod zaštitom** kao što su crkva sv. Terezije iz 18. st. (Nova Gradiška), kapela Svih Svetih izvorno iz 13. st. (Prvča), crkva sv. Petra sa samostanom iz 18. st. (Cernik), crkva sv. Nikole 13.-15. st. (Zapolje), crkva sv. Antuna Padovanskog (Staro Petrovo Selo) i dr. Na području LAG-a je **očuvana tradicijska gradnja** (tradicijska kuća u Rešetarima iz druge polovice 19. st.). Na području LAG-a više je memorijalnih spomenika, od kojih je najpotresniji logor u Staroj Gradiški, zatim nadgrobni spomenici imućnih obitelji Schmidek-Schulzer (Cernik) i obitelji pl. Lobe (Nova Gradiška). U mjestu Kosovac (Gornji Bogićevci) nalazi se nadgrobni **spomenik pjesniku Grigoru Vitezu**, rad poznatog kipara Luje Lozice u obliku

¹ VRA Bljesak je započela je 1.5.1995, hrvatske vojne i redarstvene snage su za 31 sat oslobodile okupirana područja Zapadne Slavonije, odnosno oko 500 km² i uspostavljen je nadzor nad autocestom A3

tulipana. Također niz je objekata preventivno zaštićeno prostornim planovima grada i općina. Na području Cernika, Davora i Nove Gradiške sačuvani su **glazbeni instrumenti**. **Priprema cerničkog ćupteta** se čuva i predstavlja kao gastro suvenir.² Na području Davora, selo Orubica, zaštićena je kao nematerijalna kulturna baština **plesanje kola na dva štuka** tj. na dva kata, koje je postalo popularno zbog jedinstvenog oblika i atraktivnosti. (detaljan popis zaštićene kulturno-povijesne baštine po JLS LAG-a nalazi se u Prilogu 2.)

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Cernik	9	4	0	2	1	1	1
Davor	2	0	0	0	1	0	1
Dragalić	1	2	0	0	0	0	0
Gornji Bogičevci	1	1	0	0	0	0	0
Nova Gradiška	10	6	1	1	1	1	0
Okučani	6	3	0	3	0	0	0
Rešetari	4	2	0	2	0	0	0
Stara Gradiška	3	1	0	2	0	0	0
Staro Petrovo Selo	2	1	0	0	0	1	0
Vrbje	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno LAG	38 – navedeno u Prilogu 2.	19 – navedeno u Prilogu 2.	1 – navedeno u Prilogu 2.	10 – navedeno u Prilogu 2.	3 – navedeno u Prilogu 2.	3 – navedeno u Prilogu 2.	2 – navedeno u Prilogu 2.

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija*

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Unutar LAG-a nalazi se dio (3310,33 ha ili 6,47%) Parka prirode Lonjsko polje. Park prirode zahvaća dio općina Stara Gradiška i Okučani.³ PP Lonjsko polje je područje koje je od 1983. na listi važnih ornitoloških područja Europe⁴, a od 1993. je na popisu međunarodno značajnih vlažnih staništa.⁵ PP Lonjsko polje obuhvaća prostrane šume hrasta lužnjaka i pripadnih vrsta, ispresijecane pašnjacima sa starim stočarskim nastambama i mnoštvom vodenih površina. Znanstvena istraživanja koja se ovdje provode ukazala su na izuzetno bogatstvo i raznovrsnost biljnog i životinjskog svijeta, posebno ptica. Kao veće zaštićeno područje park prirode predstavlja ekološko uporište za okolne prostore koji su sve više ugroženi antropološkim djelovanjem. **Posebni rezervat šumske vegetacije Prašnik** (Stara Gradiška) predstavlja jedan od najstarijih ostataka slavonskih hrastika u poplavnom području između Drave i Save. To je 250-300 godina stara sastojina hrasta lužnjaka i običnog graba i hrasta lužnjaka sa žutilovkom i rastavljenim šašem. Većina stabala ovog šumskog predjela bila je u trenutku zaštite zdrava, jake krošnje i s malo suhih grana, a srednja visina hrastovih stabala iznosila je oko 35 m. **Posebni rezervat šumske vegetacije Muški Bunar na Psunju** je

² Cernički ćuptet - kolačić od tijesta u koji se stavlja mesna mješavina i to ista kao kako se pune crijeva pri spravljenju kobasica

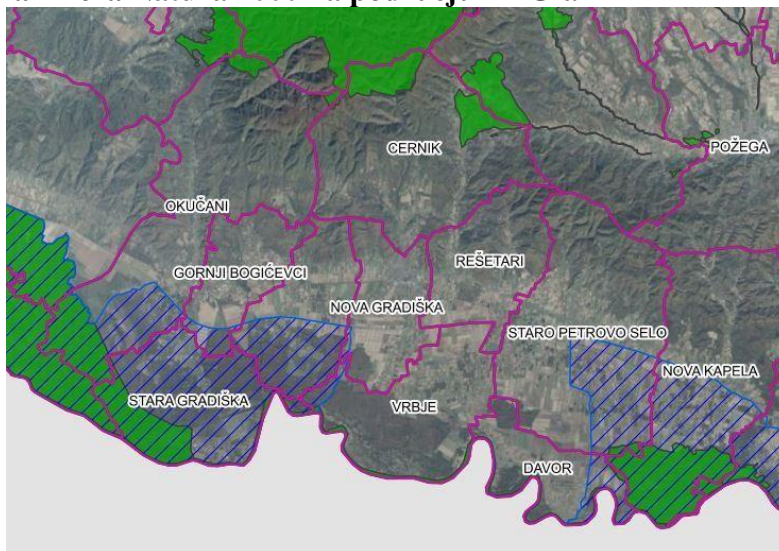
³ Ukupna površina PP Lonjsko polje je 51.136,69 ha i obuhvaća

⁴ IBA

⁵ Ramsarska konvencija

mješovita sastojina hrasta kitnjaka i bukve stara 150-300 godina. Smatra se prašumom. **Značajni krajobraz Pašnjak Iva** (Dragalić) najmlađe je zaštićeno područje LAG-a. To je područje vlažnih nitrofilnih travnjaka i pašnjaka koju održavaju ispašom autohtoni posavski konji. Važno je mrjestilište savskih riba, hranilište i odmorište ptica, stanište močvarne smeđe žabe. Na području LAG-a posebno su značajna močvarna i nizinska područja uz porječje Save, bogate biljnim i životinjskim vrstama, koja su zaštićena staništa u okviru **NATURA 2000** i to: Donja Posavina, Jelas polje, Lonjsko polje, Pšunj, Banićevac, Davor-livade, Vlukanac-Radinje, Sava nizvodno od Hrušćice i Orljavica. Značajno područje zaštićene prirode u okviru NATURA 2000 i razvojni resurs LAG-a koji treba posebno izdvojiti je **Donja Posavina** kao rijetko dobro očuvano močvarno područje u Europi. Područje Donje Posavine obuhvaća Park prirode Lonjsko polje koje se nalazi na Popisu močvara od međunarodnog značaja i predstavlja najveće i najvažnije poplavno područje na rijeci Savi. Na području Donje Posavine, redovito obitava 20.000 ptica močvarica, naročito u proljeće i jesen u vrijeme migracije, kao i u razdoblju zimovanja. U razdoblju od 2003.-2011. godine, broj od 17.391 jedinki ptica močvarica (2003.) povećao se do 103.239 (2011.) izbrojanih sredinom siječnja. Izrađeno je izvješće o praćenju stanja, metodom brojanja sa zemlje i snimanja dronom iz 2022. godine koje ukazuje na 20.121 jedinkiptica močvarica, što je ozbiljan pad brojnosti. SCI⁶ područja NATURA 2000 zauzimaju 5.610,69 ha ili 6,69% površine LAG-a, a SPA⁷ područja zauzimaju površinu od 18.921,67 ha ili 22,56% površine. S obzirom da se ove dvije razine zaštite dijelom preklapaju zaštićena površina NATURA 2000 u LAG-u Zapadna Slavonija iznosi 20 732,41 ha ili 24,72%. Svim područjima upravlja JU za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Brodsko-posavske županije – Natura Slavonica u smislu zaštite, održavanja i promicanja te osiguranja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara. Detaljne karte zaštićenih područja nalaze se u Prilogu 3.

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Izvor: *Biportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode*

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

⁶ Eng. SCI hr. POVS – područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove, odnosno područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih tipova od interesa za Europsku uniju, DZZP

⁷ Eng. SPA, hr. POP – područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti, DZZP

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godina proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Park prirode	Lonjsko polje	1.716,53	28.03.1990.	Stara Gradiška
		1.593,18		Okučani
Posebni rezervat šumske vegetacije	Prašnik	54,46	03.06.1965.	Stara Gradiška
Posebni rezervat šumske vegetacije	Muški bunar na Psunju	38,29	18.12.1963.	Okučani
Značajni krajobraz	Pašnjak Iva	268,11	21.07.2010.	Dragalić
Ukupno LAG	4			

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Promet: Područjem LAG-a prolazi dionica X-tog europskog prometnog koridora, koji je dio prometnog pravca između Europe i Azije, tj. Bliskog Istoka (od granice s Republikom Slovenijom, preko Slavenskog Broda do granice sa Srbijom). Unutar koridora je autocesta A3 i dvokolosječna željeznička pruga MG-2C (sa industrijskim kolosjecima). Državnom cestom D5 područje LAG-a je povezano s RBiH. Ukupna duljina javnih cesta je 417,36 km. Autocesta A3 koja prolazi kroz LAG povezuje Slavoniju u smjeru istok-zapad sa Zagrebom te šire sa Srbijom na istoku i Slovenijom na zapadu. Mreža javnih cesta povezuje područje i s RBiH. Na području LAG-a od 157,11 km županijskih cesta 98% je asfaltirano, a 2% je makadam. Od 104,037 km kolnika lokalnih cesta, 89% je asfaltirano, a 11% je makadam. Nerazvrstanih cesta je 204,83 km. Plovni put na području LAG-a je u rangu II klase plovnosti, planirana je izgradnja luke u naselju Dolina. Letjelišta D kategorije se nalaze u 5 JLS i mogu se koristiti u poljoprivredi ili za sportske potrebe. Najbliža zračna luka je dr. F. Tuđman, udaljena cca 141 km od Nove Gradiške. **IKT:** Područje LAG-a pokriveno je fiksnom i mobilnom telefonijom, omogućeno je i spajanje računala na brzu internetsku mrežu. Razvoj širokopojasnog interneta je neophodan. **Vodoopskrba:** ne pokriva cijelo područje LAG-a, dio kućanstava koristi vodu iz vlastitih bunara. Vodovod Zapadne Slavonije d.o.o. djeluje u svim JLS LAG-a. U tijeku je priprema projekata razvoja vodno komunalne infrastrukture za N. Gradišku, Rešetare i Cernik te Okučani-Staro Petrovo Selo. **Odvodnju** s najviše priključenih kućanstava ima grad Nova Gradiška (60%) i općina Davor (75%), a manji sustavi odvodnje s većim ili manjim stupnjem izgrađenosti postoje još u nekoliko općina. Izgrađeni kanalizacijski sustavi na području LAG-a većinom su lokalnog karaktera, odnosno svako naselje ima svoju kanalizaciju. Niti jedno naselje nema uređaj za čišćenje otpadnih voda. Ostali stanovnici LAG-a otpadne i sanitarne vode rješavaju pomoću septičkih, te je velika opasnost od zagađenja podzemnih vodonosnih horizonata. Na javni sustav odvodnje priključeni su i industrijski pogoni koji svoje vode u većini ispuštaju bez prethodnog čišćenja. **Obrana od poplava:** Poplave ugrožavaju uglavnom područja uz Savu, a ugrožena područja se brane uglavnom nasipima. U idućem razdoblju planira se rekonstrukcija kanala Davor- Pričac od km 6+250 do 15+550 i izgradnja sustava zaštite od poplava grada Nove Gradiške, koja obuhvaća izgradnju niza vodnih građevina. Organizirano **skupljanje i odvoz komunalnog otpada** se ne provodi samo u 2 naselja u Općini Stara Gradiška (Gređani i Pivare, 190 st.). Centar za gospodarenje otpadom za Brodsko-posavsku županiju planira se graditi na lokaciji Šagulje (26 ha) na području Nove Gradiške. Sve JLS imaju reciklažna dvorišta. Stopa odvojenog prikupljanja otpada najveća je u Novoj Gradiški (83%) i Rešetarima (25%), a najmanja u Okučanima (0,8%). Opskrba **električnom energijom** osigurana je u svim naseljima na području LAG-a. Na području LAG-a sagrađena

je 1 energana i grade se 2 kogeneracije koje koriste biomasu (G. Bogičevci, Nova Gradiška i S. Gradiška) ukupne el. snage 6,96 MW. Od 224 sunčane elektrane na području Brodsko – posavske županije je sagrađeno (ili je u gradnji) 14 elektrana na području Cernika (5), Nove Gradiške (6), Starog Petrovog Sela (2) i Okučana (1).⁸ Područjem LAG-a prolazi spojni plinovod za MRS Nova Gradiška. Grad Nova Gradiška je u potpunosti plinificiran, dok u ostalim jedinicama lokalne samouprave izgrađenost sustava plinoopskrbe iznosi od 10% do 60%. **Poslovne zone** s izgrađenom infrastrukturom i u funkciji nalaze se u Novoj Gradiški i Gornjim Bogičevcima. **Vatrogasna služba** se vrši putem dobrovoljnih vatrogasnih društava, a Nova Gradiška ima i javnu vatrogasnu postrojbu.

Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	60,45
Državna cesta	Km	47,48
Županijska cesta	Km	157,113
Lokalna cesta	Km	104,037
Nerazvrstana cesta	Km	204,83
Željeznička pruga	Km	32,68
Biciklističke staze	Km	14,5
Međunarodne zračne luke	Broj	0
Ostale zračne luke	Broj	1
Morske luke	Broj	0
Riječne luke	Broj	0
Elektr. ener. kablovi	Km	93,28
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	71,8 %
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	1,1 %
	% pokrivenosti EK infrastrukture – kolaksijalni kabel	0
Plinovod	Km	210,2
Vodovod	Km	406,08
Kanalizacija	Km	176
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	5
Centri za gospod. otpadom	Broj	2
Pretovarni centri	Broj	0

Izvor: Jedinice lokalne samouprave i BPŽ.

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Obrazovanje: Na području LAG-a organizirana je skrb za djecu vrtićke i jasličke dobi u javnim vrtićima u 7 JLS. Vrtića nema u Gornjim Bogičevcima, Staroj Gradiški i Vrbju. Osnovnoškolsko obrazovanje na području LAG-a provodi se u 11 osnovnih škola. Unutar Pučkog otvorenog učilišta „Matija Antun Relković“, u gradu Nova Gradiška, djeluje osnovna glazbena škola, te se provode programi za stjecanje srednje stručne spreme i programi neformalnog obrazovanja. Srednjoškolsko obrazovanje dostupno je na području LAG-a u

⁸ https://oie-aplikacije.mzoe.hr/pregledi/PopupIzvjestaj.aspx?ReportId=5b47346e-67aa-4df2-9603-fa83c47061e3#Pc9d86dcaada34dfb86a6569862628178_4_173iT1R0x0

Novoj Gradiški u kojoj se nalaze 3 srednje škole. Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Sveučilišta u Osijeku, u Novoj Gradišci, organizira dislocirani studij sestrinstva. **Primarna zdravstvena zaštita** na području LAG-a organizirana je kroz Dom zdravlja „dr. Andrija Štampar“ Nova Gradiška. Ambulante Doma zdravlja pružaju primarnu zdravstvenu zaštitu u općinama Stara Gradiška, Okučani, Rešetari, Staro Petrovo selo i Davor, te gradu Novoj Gradišci. Sekundarnu zdravstvenu zaštitu pruža Opća bolnica u Novoj Gradišci dok specijalnu zdravstvenu zaštitu pruža Specijalna bolnica za psihijatriju i palijativnu skrb „Sv. Rafael“ Strmac na području općine Cernik (u privatnom vlasništvu). Ljekarne se ne nalaze u svim JLS. Ispostava hitne medicine Zavoda za hitnu medicinu BPŽ nalazi se u Novoj Gradišci i Okučanima. U Okučanima je, tijekom ljetne sezone (7. i 8. mjesec) i vikendima (od polovice 6. te do polovice 9. mjeseca), organizirana i hitna medicinska pomoć na autocesti na području općine Okučani. **Socijalna skrb** pruža se putem Centara za socijalnu skrb Nova Gradiška, dok se skrb za starije i nemoćne pruža u obiteljskim domovima (15) za starije i nemoćne osobe u Novoj Gradišci, općinama Staro Petrovo Selo, Rešetari, Cernik, a u općini Okučani u okviru Centra za pomoć i njegu „Dragi bližnji“ djeluje Dom za starije i nemoćne osobe. Smještaj starijih i nemoćnih osoba pružaju i trgovačka društva u Novoj Gradišci i Rešetarima. Na području LAG-a na raspolaganju su **veterinarske usluge**, koje pruža Veterinarska stanica u Novoj Gradišci s veterinarskim ambulantama u općinama Okučani i Starom Petrovom Selu. Područje LAG-a u potpunosti je pokriveno poštanskim uredima. Organiziranje manifestacija i događanja, ali i prostor za rad udruga osiguravaju društveni domovi na području LAG-a. **Kultura:** Na području LAG-a najvažnija ustanova u kulturi je Gradski muzej Nova Gradiška koji ima kulturno-povijesni, etnološki odjel te galerijski odjel za 7 zbirki: Zbirka crteža i grafika, Zbirka Ferdinanda Kulmera, Zbirka Ive Kerdića, Zbirka medalja i plaketa, Zbirka plakata, Zbirka skulptura, Zbirka slika. Muzej ima vrlo vrijednu nacionalnu zbirku slika. Na području LAG-a ukupno ima 52 društvena doma. Kazališnu i kino dvoranu ima grad Nova Gradiška koji je u samom središtu okružen općinama u sastavu LAG-a, druga kino dvorana nalazi se u općini Stara Gradiška. Knjižnice na području LAG-a nalaze se u Gornjim Bogićevcima, Novoj Gradišci i Okučanima. Od kulturnih događanja izdvaja se održavanje Likovne kolonije „Strmac“ više od 50 godina te različite manifestacije koje se uglavnom održavaju u suradnji udruga građana, JLS i turističkih zajednica (npr. Ribarske večeri u Davoru, Ljeto u Novoj Gradišci, Srednjovjekovni grad Cernik i sl.). **Sportske** zatvorene dvorane nalaze se u Novoj Gradišci, Dragaliću i Okučanima. Evidentirano je 31 igralište na otvorenom, a u najvećem broju slučajeva se radi o nogometnim igralištima. Manjak je odgovarajuće sportsko-rekreacijske infrastrukture na području LAG-a. Posebno nedostaje raznolikost sadržaja za mlade. Velike su potrebe za poboljšanjem sportsko-rekreacijske infrastrukture, gradnjom objekata i sadržaja radi povećanja kvalitete življenja i razvoja turističke ponude te sadržaja.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	52
Kazališta	Broj	1
Kino dvorane	Broj	2
Knjižnice	Broj	3
Muzeji	Broj	1
Vatrogasni dom	Broj	19
Ambulanta	Broj	30
Dom zdravlja	Broj	1
Bolnica	Broj	2
Vrtići	Broj	8
Ostali predškolski objekti	Broj	1
Osnovne škole	Broj	11

Srednje škole	Broj	3
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	3
Sportske građevine (otvorene)	Broj	31
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	0
Dom za starije i nemoćne	Broj	15
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	1

Izvor: Jedinice lokalne samouprave i BPŽ

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

Prema Indeksu razvijenosti cijelo područje LAG-a je nerazvijeno, odnosno **stupanj razvijenosti svih JLS unutar LAG obuhvata je manji od prosjeka RH**. Nova Gradiška pripada 4. skupini razvijenosti. Općine pripadaju 2. (Cernik, Davor, Dragalić, Rešetari) i 1. (Gornji Bogičevci, Stara Gradiška, Staro Petrovo Selo, Vrbje), najmanje razvijenoj skupini. Najnerazvijenija je općina Okučani koja se nalazi na 541. mjestu od 556 na ljestvici indeksa nerazvijenosti. Na području LAG-a prevladava malo i srednje poduzetništvo. U periodu 2018.-2020. broj tvrtki je porastao za 7 ili 1,63%, a broj zaposlenih u istom periodu, je porastao za 183 zaposlena ili 5,56%. Prema broju zaposlenih najznačajnija je prerađivačka industrija, građevina i trgovina na veliko i malo. Broj obrta je također porastao za 7 ili 1,63%, a prevladavaju uslužne djelatnosti namijenjene lokalnom stanovništvu. Gospodarski razvoj na području LAG-a nije ravnomjeran, već se glavnina prihoda, zaposlenih i gospodarskih subjekata koncentrirana u gradu Novoj Gradišci Na području LAG-a više nema minski sumnjivih površina. Registrirano je 2.469 PG-ova, od toga 95,62% registrirano je kao OPG ili SOPG. Na području LAG-a djeluju 42 trgovačka društva koja se bave poljoprivredom, a najviše ih je u Cerniku (8), Staroj Gradišci (7) i Okučanima (1). U odnosu na vrijeme pripreme prethodne LRS, došlo je do smanjenja broja poljoprivrednih gospodarstava za (107 ili 4,15%). Istovremeno je povećana ukupna površina poljoprivrednog zemljišta koja se obrađuje i koja je upisana u ARKOD i to za 7.060,41 ha ili 25,64%.⁹ Na području LAG-a je registrirano 193 ekološka proizvođača ili 7,82%. **Rударstvo:** Tehničko građevinski kamen Amfibolit eksploatira se u kamenolomu Giletinci (Cernik) i kamenolomu Psunj u Okučanima. **Šumarstvo:** Najznačajnije šumske zajednice područja, gledano od rijeke Save prema prigorskim predjelima, su šume poljskog jasena s kasnim drijemovcem, nizinske šume hrasta lužnjaka i velike žutilovke i hrasta lužnjaka i običnog graba, brežuljkaste mezofilne i acidofilne šume hrasta kitnjaka, mezofilne i acidofilne šume hrasta kitnjaka i običnoga graba, brdske mezofilne, acidofilne ili neutrofilne čiste šume bukve, brdske šume bukve i šume bukve s bekicom. Najugroženije su šume poljskog jasena koje su izložene sušenju uslijed klimatskih promjena te napada gljivičnog oboljenja uzrokovanog patogenom *Hymenochyphus fraxineus* Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta je 33.825,15 ha, a od toga je 2.990,04 ha 8,84% u privatnom vlasništvu. Značajnije površine u privatnom vlasništvu se nalaze na području Stare Gradiške gdje je 652,77 ha ili 18,20% u privatnom vlasništvu. **Poljoprivreda:** Područje je povoljno za raznovrsnu poljoprivrednu proizvodnju, zahvaljujući povoljnim klimatskim i pedološkim karakteristikama. Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta iznosi 27.537,92 ha, a od toga se obrađuje 23.589,4 ha ili 85,66%.¹⁰ Na području LAG-a prevladavaju mala

⁹ LAG Zapadna Slavonija 2014., LRS LAG-a Zapadna Slavonija 2014.-2020. 1. verzija

¹⁰ Informacijski sustav Agronet evidentira samo one poljoprivredne površine koje su prijavljene u sustav izravnih plaćanja po ha, usporedni podatak je dan iz Izvješća

poljoprivredna gospodarstva do 3.000 eura ekonomske vrijednosti (1.365 ili 55,29%) te poljoprivredna gospodarstva ekonomske veličine od 3.001 do 7.999 eura (26,41%). Poljoprivredno zemljište nije u cijelosti stavljeno u funkciju. Ministarstvo poljoprivrede je dalo suglasnost na 6 Programa raspolaganja državnim zemljištem u vlasništvu RH, a 4 Programa nisu dobila suglasnost (Cernik, Davor, Dragalić, Vrbje).¹¹ S obzirom na bonitet poljoprivrednog zemljišta najveće površine osobito vrijednog (P1) i vrijednog poljoprivrednog zemljišta (P2) se nalaze na području Okučana (1.545,02 ha), Vrbja (1.902,14 ha) i Starog Petrovog Sela (4.942,49 ha). Najznačajniji javni projekt u poljoprivredi je bio izgradnja sustava navodnjavanja Orubica koji će navodnjavati 326 ha u Orubici (općina Davor). U strukturi obrađenog zemljišta prevladavaju oranice (20.456,63 ha) i voćnjaci (1.574,91 ha). Područje LAG-a je **obuhvaćeno specifikacijama za proizvodnju proizvoda s oznakom izvornosti: slavonski med, meso crne slavonske svinje (u postupku registracije), te proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla: slavonski kulen i slavonska kobasica**. Također na ovom području **moгуće je proizvoditi alkoholna pića pod oznakom hrvatska loza, slavonska šljivovica, hrvatski pelinkovac, hrvatska slavonska šljivovica**. Osim ovih proizvoda mnogo je tradicionalnih proizvoda koje treba sačuvati, osuvremeniti i učiniti dijelom gastro-ponude područja. **Prerađivačka industrija:** Proizvodni pogoni nalaze se najviše na području Nove Gradiške i Gornjih Bogičevaca, a prevladava prerada metala, prerada drva-proizvodnja namještaja te poljoprivredno prehrambena proizvodnja. Među 1000 najvećih tvrtki 2022. u RH sjedište u Novoj Gradišci¹² imaju EMPWR d.o.o., TANG Tvornica alata d.o.o. **Turizam:** Područje nije turistificirano¹³ i rezultati turističke djelatnosti, gledano prema ostvarenim dolascima i noćenjima te ostvarenim prihodima i zapošljavanju, su skromni. Skromna je i ponuda, a nedovoljna je i promocija odnosno vidljivost identiteta područja, koja se može graditi na očuvanoj prirodnoj i kulturnoj baštini područja, gastro-ponudi te sportsko rekreacijskim sadržajima. **Ostale djelatnosti:** Na području LAG-a trgovina i građevina zapošljavaju i ostvaruju visoke prihode. Najveće trgovačko poduzeće je Poljoprivredna zadruga Prvča iz Nove Gradiške koje se specijaliziralo za trgovinu na veliko i malo mineralnih gnojiva, sredstava za zaštitu bilja, sjemenske robe i sadnog materijala, stočne hrane i sl. te posjeduje maloprodajni lanac koji od 50-tak poljoprivrednih ljekarni u Slavoniji, Moslavini, Bilogori, Banovini, Posavini i Podravini. Nedovoljno su razvijene ostale uslužne djelatnosti, djelatnosti informacije i komunikacije koje bi mogle zapošljavati više visokoobrazovanih osoba i ostvarivati veće prihode.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a

JLS	Razvoj na skupina prema IR	Indeks razvijenost i JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Cernik	2	93,785	2.736,65	115,93	0,3101	85,62	107,7	0,0819
Davor	2	92,842	2.129,23	98,37	0,2902	89,91	87,6	0,0488
Dragalić	2	93,337	2.496,77	166,36	0,3234	87,12	108,9	0,0734
Gornji Bogičevci	1	88,419	1.812,88	116,1	0,4389	85,35	105,3	0,0547
Nova Gradiška	4	99,37	3.322,10	236,99	0,2607	89,71	110,1	0,1781

¹¹ Brodsko-posavska županija, 2021., Izvješće o stanju u poljoprivredi na području Brodsko-posavske županije u 2020. godini

¹² <https://lidermedia.hr/1000-najvecih>

¹³ Prema indeksu turističke razvijenosti, Instituta za turizam, u III. kategoriju spadaju Nova Gradiška i Rešetari, u IV. kategoriju ulaze Cernik, Davor, Gornji Bogičevci, Okučani, Stara Gradiška, Staro Petrovo Selo, a uopće nisu kategorizirani Dragalić i Vrbje

Okučani	1	87,424	2.016,98	101,37	0,4417	76,36	123,9	0,0636
Rešetari	2	93,716	2.472,10	108,30	0,3087	89,03	90,9	0,0717
Stara Gradiška	1	90,522	2.689,59	158,90	0,3198	67,13	121	0,0758
Staro Petrovo Selo	1	92,199	2.689,59	158,90	0,3319	84,17	108,7	0,0667
Vrbje	1	87,965	2.376,39	141,26	0,4123	82,33	123,1	0,0341
Ukupno LAG	n/p	n/p	2.736,65	115,93	0,34*	83,67*	108,7*	0,748*

Izvor: *MRRFEU*.

Napomena: *Prosjeak

Na području LAG- a potrebna su daljnja ulaganja u modernizaciju te unapređenje proizvodnje i povećanje kvalitete prerade poljoprivrednih proizvoda, posebno onih koji su karakteristični te prepoznatljivi za ovo područje, potrebno je jačati povezivanje sektora turizma, poljoprivrede i očuvanja okoliša. Potrebno je jačati prodaju poljoprivrednih, prehrambenih i drugih lokalnih proizvoda, osobito autohtonih te stvoriti identitetne proizvode i usluge povećane dodane vrijednosti na tržištu. Uz to je potrebna i stalna izobrazba poljoprivrednika i drugih poduzetnika za programe i projekte zelene i digitalne tranzicije, koji su primjereni malim poljoprivrednim gospodarstvima i specifičnostima područja. Postoji i potreba za oživljavanjem i očuvanjem tradicijskih djelatnosti i vrijednosti seoskih naselja LAG-a. Važno je istaknuti kako na području LAG-a nedostaje manifestacija i događanja kojima bi se jačala vidljivost područja te prepoznatljivost lokalne (poljoprivredne) proizvodnje, drugih proizvoda i usluga, a povezanih sa značajnom tradicijom i resursima, što bi bilo važno kako za povećanje kvalitete života stanovnika tako i za turistički razvoj područja. U gospodarstvu neophodno je i udruživanje dionika, uvođenje inovativnosti i svih mogućnosti koje pruža ovo programsko razdoblje.

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	315	16	1242	23	128	354	402	86	119	21	3	28	167	57	3	59	51	2	34	0	0	3110
2019.	325	18	1190	23	138	435	400	104	132	19	3	31	177	60	3	52	55	2	31	0	0	3198
2020.	299	20	1215	23	148	512	434	101	95	25	3	33	177	58	3	49	59	1	38	0	0	3293

Izvor: *Državni zavod za statistiku*

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	46	2	76	4	3	44	103	16	20	11	1	1	53	5	1	9	9	1	18	0	0	423
2019.	46	2	76	3	3	46	93	17	23	10	1	1	52	5	1	10	9	1	15	0	0	414
2020.	46	2	76	2	3	57	100	18	22	9	1	1	50	5	1	9	9	1	18	0	0	430

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	124	299	423
2019.	124	290	414
2020.	124	306	430

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						Od toga broj ekoloških proizvođača
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	
Cernik	182	68	3	7	1	3	22
Davor	145	49	2	3	0	0	6
Dragalić	87	17	4	2	0	0	10
Gornji Bogičevci	86	12	1	2	0	0	6
Nova Gradiška	320	95	9	4	2	0	36
Okučani	107	29	3	7	0	0	17
Rešetari	200	82	1	2	0	1	14
Stara Gradiška	90	19	1	8	1	0	19
Staro Petrovo Selo	393	126	10	5	0	0	51
Vrbje	220	56	2	2	0	0	12
Ukupno LAG	1830	553	36	42	4	4	193

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Cernik	171	60	13	14	3	3
Davor	97	57	21	14	6	4
Dragalić	65	20	7	10	4	4
Gornji Bogićeveci	53	21	8	13	5	1
Nova Gradiška	256	105	31	26	8	4
Okučani	74	48	13	10	0	1
Rešetari	172	76	17	16	3	2
Stara Gradiška	71	27	8	5	4	4
Staro Petrovo Selo	270	160	37	32	15	20
Vrbje	136	78	29	25	6	6
Ukupno LAG	1365	652	184	165	54	49

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište
Cernik	1279,69	2818	114,03	307,48	13,05	0	85,81	739,47	7.920,25
Davor	2189,2	1605	9,28	55,45	0	0	5,23	2117,56	646,98
Dragalić	2376,52	915	21,73	79,3	1,6	0	84,56	2188,93	1.931,51
Gornji Bogičevci	1385,72	842	62,52	72,93	0,75	0	16,38	1232,52	1.635,03
Nova Gradiška	2123,82	1537	61,14	93,83	2,78	0	24,06	1937,93	869,23
Okučani	1267,76	820	48,8	355,78	0	0	75,61	629,49	9.265,51
Rešetari	1659,57	298	75,54	109,97	5,97	0	14,36	1447,49	1.616,39
Stara Gradiška	1181,78	624	66,57	9,17	0	0	172,22	932,33	4.027,40
Staro Petrovo Selo	6992,26	4895	107,07	442,4	20,04	0	52,96	6275,72	3.586,38
Vrbje	3133,08	2534	84,48	48,6	0	0	43,15	2955,19	2.326,50
Ukupno LAG	23589,4	16888	651,16	1574,91	44,19	0	574,34	20456,63	33825,18

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.***Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a**

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo	Ovca	Koza	Konj	Svinja	Perad	Magarac	Pčela (pčelinje zajednice)
Cernik	369	515	1	36	756	8626	19	846
Davor	333	65	0	57	1139	1388	0	204
Dragalić	81	122	0	111	524	195	0	150
Gornji Bogičevci	221	272	20	38	3883	413	0	111
Nova Gradiška	146	721	0	29	4113	18992	0	1441
Okučani	540	2031	4	102	1028	1478	0	280
Rešetari	147	398	20	105	2206	4302	0	985
Stara Gradiška	314	606	105	60	972	675	12	180
Staro Petrovo Selo	1561	467	83	57	7847	19372	0	270
Vrbje	187	726	14	80	3261	5572	0	345
Ukupno LAG	3899	5923	247	675	25729	61013	31	4812

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede*

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	Strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Cernik	z ¹⁴	z	- ¹⁵	z	Z	-	z	z	-	z	Z	-	z	Z	z	Z	z	z
Davor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dragalić	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gornji Bogićeveci	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	z	Z	z	Z	z	z
Nova Gradiška	3454	1586	1868	7790	3633	4157	3420	1616	1804	6089	2808	3281	1603	854	749	3096	1671	1425
Okučani	Z	z	Z	z	Z	Z	z	z	z	z	Z	z	z	z	z	Z	z	z
Rešetari	Z	z	Z	z	Z	Z	z	z	z	z	Z	z	z	z	z	Z	z	z
Stara Gradiška	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Staro Petrovo Selo	Z	z	Z	z	Z	Z	z	z	z	z	Z	z	z	z	z	Z	z	z
Vrbje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno LAG	3454	1586	1868	7790	3633	4157	3420	1616	1804	6089	2808	3281	1603	854	749	3096	1671	1425

Izvor: *Državni zavod za statistiku*

¹⁴ „z“: podatak zbog povjerljivosti nije objavljen

¹⁵ „-“: nema pojave

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	
Cernik	6	9	15	5	12	17	6	12	18	3	6	9	11	6	17	4	9	13	5	10	15	7	14	21	8	18	26	2	12	14	165
Davor	5	2	7	4	7	11	7	11	18	3	12	15	2	8	10	4	18	22	3	17	20	6	11	17	4	27	31	0	13	13	164
Dragalić	2	2	4	2	2	4	3	1	4	1	2	3	0	3	3	1	5	6	3	8	11	1	8	9	7	6	13	3	9	12	69
Gornji Bogičevci	2	1	3	3	2	5	2	3	5	4	5	9	4	2	6	4	3	7	2	5	7	1	10	11	12	22	34	16	14	30	169
Nova Gradiška	1	9	22	2	38	64	14	28	52	15	27	42	17	32	49	2	38	58	18	39	57	16	50	66	26	53	79	18	35	53	542
Okučani	2	7	9	1	7	17	4	11	15	6	10	16	6	14	20	1	12	25	10	18	28	18	23	41	15	28	43	24	23	47	261
Rešetari	2	1	3	7	10	17	2	6	8	3	4	7	3	11	14	2	9	11	10	18	28	9	8	17	7	27	34	6	5	11	197
Stara Gradiška	3	5	8	0	7	7	5	12	17	4	7	11	2	6	8	3	6	9	6	9	15	9	8	17	6	13	19	4	7	11	83
Staro Petrovo Selo	5	5	10	1	9	19	4	13	17	6	11	17	6	6	12	7	11	18	6	26	32	4	23	27	13	13	26	5	5	10	182
Vrbje	1	8	9	9	13	22	5	21	26	6	11	17	5	11	16	5	11	16	5	15	20	5	15	20	4	10	14	1	2	3	104
Ukupno LAG	4	4	90	7	10	18	52	11	18	51	95	14	56	99	15	6	12	18	68	16	233	76	170	246	102	217	319	79	12	20	1936

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>)

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																											ukupno						
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59				60-64			65 i više		
	M	Z	U	M	Z	U	M	Z	U	M	Z	U	M	Z	U	M	Z	U	M	Z	U	M	Z	U	M	Z	U		M	Z	U			
Cernik	4	5	9	35	23	58	88	45	133	70	45	115	62	42	104	54	40	94	59	53	112	43	31	74	39	11	50	12	7	19	5	0	5	773
Davor	2	2	4	48	31	79	67	29	96	94	30	124	68	17	85	71	34	105	64	30	94	52	14	66	25	9	34	12	3	15	1	1	2	704
Dragalić	3	1	4	19	8	27	25	14	39	24	15	39	33	11	44	23	16	39	19	14	33	24	14	38	14	3	17	1	1	2	0	1	1	283
Gornji Bogičevci	3	4	7	23	17	40	41	29	70	27	22	49	36	25	61	30	15	45	30	19	49	24	7	31	18	7	25	7	0	7	0	0	0	384
Nova Gradiška	15	12	27	120	123	243	235	207	442	282	263	545	319	263	582	226	234	460	251	281	532	228	230	458	181	124	305	87	63	150	14	8	22	3766
Okučani	6	7	13	38	32	70	60	21	81	42	32	74	49	22	71	42	23	65	48	37	85	32	22	54	22	20	42	13	5	18	0	2	2	575
Rešetari	7	2	9	76	42	118	85	57	142	99	57	156	97	54	151	96	49	145	83	63	146	58	43	101	53	11	64	10	8	18	1	1	2	1052
Stara Gradiška	1	0	1	14	4	18	21	17	38	35	13	48	19	17	36	18	16	34	20	11	31	19	11	30	14	6	20	3	1	4	0	0	0	260
Staro Petrovo Selo	5	4	9	66	45	111	97	60	157	71	35	106	92	38	130	70	63	133	100	61	161	95	40	135	60	19	79	26	7	33	4	4	4	1058
Vrbje	4	5	9	25	15	40	32	14	46	42	13	55	44	10	54	31	11	42	37	17	54	32	9	41	7	3	10	9	0	9	1	0	1	384
Ukupno LAG	50	42	92	464	340	804	751	493	1244	786	525	1311	819	499	1318	661	501	1162	711	586	1297	607	421	1028	433	213	646	180	95	275	26	13	39	9216

Izvor: Državni zavod za statistiku

1.3. Demografske značajke područja LAG-a

Područje LAG-a Zapadna Slavonija prostor je nepovoljnih demografskih značajki.

Broj i gustoća stanovništva: LAG je 2011. godine imao 41.184 stanovnika (0,96% stanovnika RH), odnosno 25,97% stanovnika Brodsko-posavske županije). Prema popisu iz 2021. godine, LAG „Zapadna Slavonija“ ima 32.556 stanovnika (0,84% stanovnika RH), odnosno 24,99% stanovnika BPŽ. U odnosu na 2011. godinu broj stanovnika na području LAG-a smanjio se za 8.628 stanovnika ili za -20,95%. Broj stanovnika na području LAG-a počeo je značajnije padati između popisa stanovništva 1991. i 2001. godine te se ovaj trend nastavio i u iduća dva popisa stanovnika. Broj stanovnika koji su živjeli 2021. na području LAG-a je manji od broja stanovnika iz 1910. godine kad je na ovom području živjelo 47.103 stanovnika, odnosno 14.547 stanovnika više ili 33,88%. **Prosječna starost, indeks starenja, prirodni prirast i vitalni indeks:** Prosječna starost stanovnika LAG-a je 41,84 godina, što je starije od prosjeka RH, ali i prosjeka Županije. Najmlađe stanovništvo nalazi se na području općine Davor (39,6 godina), a najstarije na području Stare Gradiške (43,5 godina). Prosječni prirodni prirast LAG-a ima negativan predznak, dok je vitalni indeks odnosno broj rođenih na 100 umrlih također dokaz starenja i depopulacije područja jer iznosi 40,7. Na području LAG-a niti jedna općina nema pozitivan prirodni prirast. Prema podacima iz 2020. godine ukupno rođenih na području LAG-a bilo je 249, dok umrlih 612, stoga prirodno kretanje stanovništva LAG-a iznosi čak velikih -363. **Obrazovna struktura** stanovnika odražava starosnu sliku jer se na području LAG-a u ukupnom stanovništvu starijem od 10 godina nalazi čak 914 nepismenih stanovnika. Prema Popisu stanovnika iz 2021., opća obrazovna struktura stanovnika starijih od 15 godina na području LAG-a je nezadovoljavajuća. 914 (2,8%) stanovnika je bez škole i s nezavršenom osnovnom školom, 16.116 osoba ima završenu srednju školu (49,50%) dok 3668 stanovnika ima završeno više i visoko obrazovanje (11,27%). O obrazovnom potencijalu u razvojnom kontekstu u 21. st. važan podatak je i informatička pismenost stanovnika starijih od 10 godina. Za razliku od prethodnog programskog razdoblja, broj Internet korisnika se zasigurno udvostručio. Prema statističkim podacima, u 2021. godini ukupno 81,3% stanovništva Republike Hrvatske koristi Internet, što je iznimno važno u planiranju jačanja ljudskih resursa LAG-a jer implementacije modernog ruralnog razvoja nema bez informatičkog znanja (npr. korištenje AGRONET sustava). **Civilno društvo** na području LAG-a organizirano je u 365 udruga građana, od kojih je 51,78% registrirano na području grada Nove Gradiške, dok 48,22% udruga djeluje u preostalim jedinicama lokalne samouprave. Prevladavaju sportske udruge (32%), a od ostalih djelatnosti najzastupljenije su tehničke djelatnosti (19%), kulturne (15%) i gospodarske djelatnosti (11%). Zbog ratom pogođenog područja na području LAG-a djeluje i 19% udruga čije područje djelatnosti su branitelji i stradalnici. Mnoge udruge se financiraju iz proračuna JLS-a jer nemaju sustavne izvore financiranja svoje programe i aktivnosti uglavnom provode volonterski. Veliki broj udruga s područja LAG-a sufinancira se iz proračuna jedinica lokalne samouprave, svojim aktivnostima nastoje zadovoljiti potrebe vlastitog članstva, korisnika iz djelokruga njihovih djelatnosti, a jedan dio udruga zadovoljava i neke vitalne društvene i socijalne potrebe stanovništva. Organizacije civilnog društva čuvaju kulturno-povijesnu i tradicijsku baštinu te su pokretač i nositelj brojnih kulturnih manifestacija LAG-a koje bi mogle postati značajne turističke atrakcije. Jačanje kapaciteta udruga, jednako kao i drugih ljudskih kapaciteta područja, ključno je za daljnji razvoj područja LAG-a, posebno radi utjecaja migracija te depopulacije koji ugrožavaju i daljnji gospodarski razvoj, gubi se identitet i tradicija područja. Društvena infrastruktura nedostatna je i potrebno ju je dalje razvijati sukladno i potrebama udruga za što kvalitetniji rad u zajednici i veći doprinos lokalnom razvoju. Udruge su nositelji za međugeneracijske suradnje te očuvanja razvojnih resursa i tradicijskih vrijednosti područja. Području je potrebno povezivanje svih razvojnih dionika u svrhu postizanja sinergije ljudskih resursa te razvoja zajedništva u cjelini.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.
Cernik	36	18	49	54	73,5	33,33	41,7
Davor	35	24	42	41	83,3	58,5	39,6
Dragalić	9	15	24	26	37,5	57,7	41,7
Gornji Bogičevci	30	9	23	28	130,4	32,1	41,6
Nova Gradiška	127	86	171	188	74,3	45,7	41,8
Okučani	33	18	59	60	55,9	30	42,8
Rešetari	46	29	60	61	76,7	47,5	40,4
Stara Gradiška	6	1	24	21	25	4,8	43,5
Staro Petrovo Selo	44	39	91	100	48,4	39	42,2
Vrbje	18	10	38	33	47,4	30,3	43,1
Cernik	36	18	49	54	73,5	33,33	41,7
Ukupno LAG	384	249	581	612	66,1	40,7	41,8

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola ¹⁶			Visoko obrazovanje												Nepoznato		
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	Svega			Stručni studij ¹⁷			Sveučilišni studij ¹⁸			Doktorat					
										M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U
Cernik	3	12	15	261	411	672	841	631	1472	119	123	242	52	57	109	67	66	133	0	0	0	0	0	0
Davor	4	8	12	386	520	906	620	402	1022	63	97	160	27	42	69	36	55	91	0	0	0	0	0	0
Dragalić	2	17	19	91	152	243	313	233	546	28	34	62	16	12	28	12	22	34	0	0	0	0	0	0
Gornji Bogičevci	6	26	32	180	213	393	365	261	626	42	44	86	22	21	43	20	23	43	0	0	0	0	0	0
Nova Gradiška	13	100	113	706	1204	1910	2974	2857	5831	815	1054	1869	329	384	713	480	670	1150	6	0	6	2	1	3
Okučani	13	60	73	237	347	584	612	444	1056	60	74	134	27	36	63	32	37	69	1	1	2	1	0	1
Rešetari	3	15	18	385	649	1034	1109	803	1912	93	172	265	51	80	131	41	92	133	1	0	1	0	0	0
Stara Gradiška	1	3	4	92	156	248	277	209	486	26	31	57	12	14	26	14	17	31	0	0	0	0	0	0
Staro Petrovo Selo	14	25	39	426	665	1091	1152	817	1969	148	147	295	65	64	129	83	83	166	0	0	0	0	0	0
Vrbje	1	10	11	238	297	535	381	294	675	26	39	65	17	15	32	8	24	32	1	0	1	0	0	0
Ukupno LAG	60	276	336	3002	4614	7616	8644	6951	15595	1420	1815	3235	618	725	1343	793	1089	1882	9	1	10	3	1	4

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu), 2021.

¹⁶ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije

¹⁷ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.

¹⁸ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

LAG Zapadna Slavonija nakon odrađenih više od 100 aktivnosti na terenu u vidu animacijskih radionica, prezentacija i sastanaka s lokalnim dionicima kako bi se stanovništvo LAG-a upoznao s funkcioniranjem Programa ruralnog razvoja RH i samog djelovanja LAG-a, 2018. godine započeo je s raspisivanjem Natječaja.

Iz Programa ruralnog razvoja, a prema Lokalnoj razvojnoj strategiji LAG-a 2014.-2020. (uključujući i prijelazno razdoblje 2021. i 2022.), u proteklom programskom razdoblju raspisano je ukupno 7 LAG Natječaja kako slijedi: 1. LAG Natječaj iz LRS LAG-a za TO 1.1.4. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, a koji je sukladan TO 6.3.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020.; 2. LAG Natječaj iz LRS LAG-a „Zapadna Slavonija“ za TO 2.1.2 Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu“ a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020.; 3. LAG Natječaj iz LRS LAG-a za TO1.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“, a koji je sukladan TO 4.1.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020.; 4. LAG Natječaj iz LRS LAG-a za TO 1.1.4. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, a koji je sukladan TO 6.3.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020.; 5. LAG Natječaj iz LRS LAG-a za TO 2.1.2 Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu“ a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020.; 6. LAG Natječaj iz LRS LAG-a za TO 1.1.4. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“, a koji je sukladan TO 6.3.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020.; 7. LAG Natječaj iz LRS LAG-a za TO 2.1.2 „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu“ a koji je sukladan TO 7.4.1. iz Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020.

LAG Zapadna Slavonija raspisao je 100% alokacije sredstava kako slijedi: Na ukupno tri Natječaja za tip operacije 1.1.4. (sukladan TO 6.3.1) alocirano je 943.959,31 € - ukupno 61 subjekt s područja LAG-a registriran kao SOPG/OPG/Obrt s primarnom djelatnosti poljoprivrede ostvario je potporu u iznosu 15.000,00 EUR – stopostotno financiranje. Na ukupno tri Natječaja za tip operacije 2.1.2. (sukladan TO 7.4.1) alocirano je 557.394,02 EUR. Ukupno 8 projekata čiji su nositelji jedinice lokalne samouprave u sastavu LAG-a ostvarilo je potporu za projekte društvene namjene – stopostotno financiranje. Na ukupno jednom Natječaju za tip operacije 1.1.1. (sukladan TO 4.1.1.) alocirano je 254.996,60 EUR. Ukupno 15 subjekata registriranih kao OPG/Obrt s primarnom djelatnosti poljoprivrede ostvarilo je potporu intenziteta 50-70%.

LAG je ostvario opće ciljeve LRS putem specifičnih ciljeva odnosno strateških razvojnih ciljeva LAG-a, a to su: (1) Razvoj ruralnog gospodarstva na održiv način u svrhu jačanja prepoznatljivosti LAG-a na nacionalnoj i međunarodnoj razini; (2) Razvoj kvalitete života jačanjem potporne infrastrukture i kohezije lokalnih razvojnih dionika unutar i izvan područja LAG-a. Ciljevi su ostvareni osim kroz objave Natječaja i plasiranje sredstava na teren, projektima koje je proveo sam LAG kao nositelj ili partner.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	Br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a	Pokazatelji LAG-a
1.1.1. (TO 4.1.1.)	1	254.996,60	15	233.738,40	15	253.115,00	13	204.446,00	0	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje ili modernizaciju /15 233.738,40	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje ili modernizaciju / 13 204.446,00
1.1.4. (TO 6.3.1.)	3	943.959,31	62	912.303,60	61	910.953,00	23	303.831,00	0	Broj PG-a koja su dobili potporu za razvoj malih PG /22 912.303,60	Broj PG-a koja su dobili potporu za razvoj malih PG /23 303.831,00
2.1.2. (TO 7.4.1.)	3	557.394,02	17	261.896,05	8	217.354,00	7	195.364,00	0	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura /40%	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura / 70%
19.4.1.	n/p	363.288,89	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	340.967,59	2	n/p	n/p

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, iskorištenost sredstava, interna evidencija LAG-a

Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.

Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, EUR	Iznos učešća LAG-a, EUR	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji
Želim Napredovati Aktivno	Europski socijalni fond	1.117.086,73	0,00	01/2018-07/2020 (30 mjeseci)	Nositelj	Zaposlene 54 teže zapošljive žene i žene s nižom razinom obrazovanja. Kroz zapošljavanje u lokalnoj zajednici i obrazovanje koje je ublažilo posljedice njihove nezaposlenosti i rizike siromaštva ujedno je potaklo socijalnu uključenost i povećalo razinu kvalitete života za 270 krajnjih korisnika.
Želim Napredovati	Europski socijalni fond	705.554,45	0,00	09/2020-03/2022 (18 mjeseci)	Nositelj	Zaposlene 62 teže zapošljive žene i žene s nižom razinom obrazovanja, kroz zapošljavanje u lokalnoj zajednici koje je ublažilo rizike siromaštva, te ujedno potaklo socijalnu uključenost i povećalo razinu kvalitete života za 372 krajnjih korisnika.
OPGenije	Europski socijalni fond	197.672,90	0,00	09/2018-09/2020 (24 mjeseca)	Nositelj	Ojačana i unaprjeđena stručna znanja i vještine za 30 dugotrajno nezaposlenih osoba pripadnika marginaliziranih skupina kroz obrazovanje odraslih za smjer "Opći poljoprivredni tehničar" ili "Agroturistički tehničar", provedbom edukacija "Digitalni marketing" i "Poslovni plan za poljoprivrednike" te stručnim putovanjem u Južni Tiro - primjer dobre prakse agroturizma za osoba koje su sudjelovale u obrazovnom programu.
Aktivan ja za aktivnu zajednicu	Europski socijalni fond	56.665,60	0,00	03/2022-03/2023 (12 mjeseci)	Nositelj	Provedene izobrazbe i unaprjeđenje kapaciteta zaposlenika i volontera organizacija civilnoga društva (12 osoba) za neposredan rad u području zapošljavanja, socijalnog uključivanja i obrazovanja, uključujući prilagodbu poslovanja uz primjenu informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Provedeni online programi i radionice, pružanja psihološke i savjetodavne pomoći osobama koje su pretrpjele traumu, stres ili gubitak uslijed krizne situacije.

Biosol „Use of biomass and solar energy as renewable sources for sustainable and efficient energy for stand-alone complexes with a social purpose“	Interreg IPA Cross-border Cooperation Programme Croatia-Serbia 2014-2020	964.092,96	5.090,95	07/2019-12/2021 (30 mjeseci)	Partner	Rezultati provedbe: 0,5 MW kapaciteta termalne energije iz elektrane na biomasu osigurano za Centar za stručno usavršavanje, 3 zgrade vrtića, dom zdravlja i javnu kuhinju u Gradu Šapcu, čime se smanjuje potrošnja fosilnih goriva i troškovi potrošnje energije; 0,5 MW kapaciteta električne energije koju osigurava solarna elektrana u Novoj Gradiški, koristit će se za 10 javnih objekata, čime se smanjuje potrošnja fosilnih goriva i troškovi energije; Unaprjeđeni kapaciteti partnerskih institucija i njihovih zaposlenika za učinkovito upravljanje energijom te znanje i stručnost u području održivih obnovljivih izvora energije; Izrađena Strategija o izvorima biomase na području LAG-a; Podignuta svijest djece i mladih, kao i šire javnosti o upotrebi obnovljive, održive i efikasne energije
Biosol + „Use of biomass and solar energy as renewable sources for sustainable and efficient energy for stand-alone complexes with a social purpose“ +	Interreg IPA Cross-border Cooperation Programme Croatia-Serbia 2014-2020	338.999,97	2.501,99	02/2023-10/2023 (9 mjeseci)	Partner	Podrška povećanoj upotrebi održive energije i energetske učinkovitosti u prekograničnom području, uz povećanje infrastrukturnih kapaciteta za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora u području projekta. Nabava i instalacija integriranih fotonaponskih elektrana na 9 javnih zgrada u Šapcu i Novoj Gradiški ukupne snage 200 KW, organizaciju radionica, okruglih stolova i izložbi u cilju podizanja svijesti o obnovljivim izvorima energije i energetske učinkovitosti, te nabava električnih bicikala sa stanicama za punjenje.
EU kutak za udruge	Hrvatski zavod za zapošljavanje	5.659,82	0,00	07/2015-03/2016 (8 mjeseci)	Nositelj	Zapošljavanje dva stručna suradnika za EU projekte u LAG-u Zapadna Slavonija u trajanju od 6 mjeseci.
EU kutak za udruge	Hrvatski zavod za zapošljavanje	6.353,83	0,00	10/2017-06/2018 (8 mjeseci)	Nositelj	Zapošljavanje dva stručna suradnika za EU projekte u LAG-u Zapadna Slavonija u trajanju od 6 mjeseci.
Inteligentna poljoprivreda	Brodsko - posavska županija	7.963,37	0,00	01/2014-12/2014 (12 mjeseci)	Nositelj	Agrivi program - softver za poljoprivrednike (kontrola poljoprivrednih aktivnosti, baza znanja, poljoprivredne prakse), dostupna zainteresiranim poljoprivrednicima LAG područja u 2014. godini.

Poljoprivredno poduzetničke ideje i Studijsko putovanje u Ilok	Brodsko - posavska županija	5.308,91	0,00	01/2018-12/2018 (12 mjeseci)	Nositelj	Sufinanciranje troškova organizacije manifestacije 21. Poljoprivredno-poduzetničke ideje 2018., organizacija studijskog putovanja u Ilok za članove LAG-a - primjeri dobre prakse.
Poljoprivredno-poduzetničke ideje	Brodsko - posavska županija	5.308,91	0,00	01/2019-12/2019 (12 mjeseci)	Nositelj	Sufinanciranje troškova organizacije manifestacije 21. Poljoprivredno-poduzetničke ideje 2019., organizacija team buildinga te studijskog putovanja za članove LAG-a na područje LAG-a "Zagorje Sutla" .
Modro-zelena Hrvatska	Brodsko - posavska županija	5.308,91	0,00	01/2020-12/2020 (12 mjeseci)	Nositelj	Educirano 30 kooperanata Zajednice proizvođača novogradiškog kraja/Slavonskog dućana o brendiranju, marketingu proizvoda i OPG-a na tržištu, nabava opreme za modernizaciju procesa rada Zajednice proizvođača novogradiškog kraja
Promocija poljoprivrednih proizvoda	Brodsko - posavska županija	5.308,91	0,00	01/2022-12/2022 (12 mjeseci)	Nositelj	Sufinanciranje sajмова, manifestacija i konferencija članovima LAG-a (ukupno 30).
Modro-zelena Hrvatska	Ministarstvo poljoprivrede	3.649,88	0,00	12/2020-12/2021 (12 mjeseci)	Nositelj	Educirano 30 kooperanata Zajednice proizvođača novogradiškog kraja/Slavonskog dućana o brendiranju, marketingu proizvoda i OPG-a na tržištu, nabava opreme za modernizaciju procesa rada Zajednice proizvođača novogradiškog kraja
Aktivne zlatne godine	Ministarstvo za demografiju , obitelj, mlade i socijalnu politiku	6.583,05	0,00	05/2017-02/2018 (10 mjeseci)	Partner	Poboljšana kvaliteta života starijih osoba i integracija marginaliziranih skupina starijih osoba u život lokalne zajednice. Razvijena izvaninstitucionalna skrb o starijim osobama, povećanje socijalizacije, integracija korisnika u kulturne, mentalne i rekreacijske resurse društva u kojem žive.
Izrada promidžbenih materijala (jumbo plakati, brošure i oglašavanje LAG-a Zapadna Slavonija na tri lokalne radijske postaje)	Nacionalna ruralna mreža	6.143,33	0,00	05/2019-12/2019 (8 mjeseci)	Nositelj	Postavljena dva jumbo plakata u Novoj Gradiški, izrađeno 500 brošura LAG-a Zapadna Slavonija, oglašavanje na tri lokalne radijske postaje što je rezultiralo povećanim brojem prijava na Natječaje LAG-a
Studijsko putovanje,,Razmjena iskustava i primjeri	Nacionalna ruralna mreža	6.632,16	0,00	05/2019-12/2019 (8 mjeseci)	nositelj	Razmjena iskustava i primjera dobre prakse 50 članova, volontera i zaposlenika LAG-a "Zapadna

dobre prakse u provedbi Programa ruralnog razvoja”						Slavonija, LAG-a Zeleni bregi, LAG-a Zagorje-Sutla i LAG-a Sjeverozapad.
Poligon za pse	Slagalice-Zaklada za razvoj lokalne zajednice	2.853,54	0,00	07/2017-09/2017 (3 mjeseca)	Nositelj	Građanska akcija izrade poligona za pse u Novoj Gradiški - postavljene sprave za pse, klupe, koševi, ograda.
Svi za radost	Slagalice-Zaklada za razvoj lokalne zajednice	2.760,63	0,00	09/2016-04/2017 (8 mjeseci)	Nositelj	Uređena zapuštena zelena površina i prilaz dvorištu dječjeg vrtića "Radost" u Novoj Gradiški kako bi se stvorio siguran i ugodan prostor za najmlađe stanovnike. Projekt je okupio volontere sa svih strukovnih područja i raznih dobni skupina, koji su uz članove/ice LAG-a Zapadna Slavonija postavili zaštitnu ogradu, posadili različite vrste raslinja, obojali oštećene zidove, uredili prilazne staze kojima će djeca sigurno prilaziti vrtiću i igralištu te natkriti postojeći pješčanik.
Udruživanjem do jačanja kapaciteta poljoprivrednih proizvođača	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	112.527,01	0,00	03/2019-03/2020	Partner	Jačanje kapaciteta i konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača u sektoru voćarstva i povrtlarstva kroz razmjenu znanja i iskustava, opremanje te promociju poljoprivrednih proizvoda u cilju povećanja samoodrživosti poljoprivrednih gospodarstava i malih gospodarstvenika na ruralnim područjima i poticanju njihovog udruživanja. Projekt se provodio u suradnji s LAG-om „Posavina“, LAG-om „Slavonska Ravnica“ i LAG-om „Zrinska gora-Turopolje“.
Okusi tradicije	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	73.384,71	0,00	06/2021-02/2023 (20 mjeseci)	Nositelj	Jačanje svijesti o vrijednosti lokalne proizvodnje i kulinarske baštine kroz promociju kratkih lanaca opskrbe. Podizanje razine znanja o konceptu „Od polja do stola“.

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, iskorištenost sredstava, interna evidencija LAG-a

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a

3.1. Opis partnerstva

LAG „Zapadna Slavonija“ od 2012. godine povezuje interese i razvojne inicijative svojih članova (iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora) i okoline u kojoj djeluje s ciljem promicanja održivog ruralnog razvoja i podizanja kvalitete života na području LAG-a.

LAG trenutno okuplja 30 članova s područja 10 jedinica lokalne samouprave Brodsko-posavske županije s ciljem uspostave partnerstva svih sektora i povezivanja razvojnih aktivnosti i projekata.

Od navedenih je 7 članova iz civilnog sektora, u što se ubrajaju udruge. Tematska orijentacija udruga u članstvu LAG-a je raznolika, od kulturnih i sportskih udruga, vokalnih skupina i pjevačkih društava do udruga koje okupljaju skupine na određenom području/JLS – udruge žena, umirovljenika i ostali.

U gospodarski sektor spada 10 članova LAG-a, od čega je 6 OPG-ova/SOPG-a te nekoliko manjih i srednjih obrtnika te poduzetnika koji djeluju u nekoj djelatnosti povezano s ruralnim razvojem. Preostalih 5 članova LAG-a gospodarskog sektora bavi se vinarstvom i vinogradarstvom, voćarstvom, proizvodnjom piva te udruge koje okupljaju dionike gospodarskog sektora – konjogojska udruga, udruga vinogradara, voćara i drugi.

U članstvu LAG-a, 13 članova je iz javnog sektora, a od navedenog broja 10 su JLS-ovi (1 grad i 9 općina). U istoj kategoriji članstva su i DVD-i.

LAG “Zapadna Slavonija” brine o rodnoj ravnopravnosti. Ukupno 37,9 % članstva LAG-a čine žene. Također, uključenost mladih u ukupnom članstvu iznosi 19,7 %. U narednom razdoblju planira se staviti naglasak na veće uključivanje mladih i žena.

Marginalizirane skupine u članstvu LAG-a čine članovi udruge umirovljenika, nositelji poljoprivrednih gospodarstava s nižom razinom obrazovanja te nezaposleni.

Cjelokupno članstvo LAG-a sačinjava **Skupštinu LAG-a**, najviše tijelo upravljanja LAG-a.

Upravni odbor LAG-a je upravljačko tijelo koje ima 13 članova, predstavnika javnog, civilnog i gospodarskog sektora. U sastavu Upravnog odbora je šest članova iz gospodarskog sektora, tri člana iz civilnog sektora te četiri iz javnog sektora.

Nadzorni odbor je najviše nadzorno tijelo Udruge koje nadzire financijski i organizacijski rad i razvoj Udruge, a broji 5 članova. Dvoje članova je iz javnog sektora, dvoje iz gospodarskog i jedan član spada u civilni sektor. Za prigovore na Odluke vezane uz LAG natječaje, u provedbi decentralizirane raspodjele financijskih sredstava iz javnih izvora kojima upravlja Udruga, nadležan je Nadzorni odbor

Tablica 20: Članovi LAG-a

Skupština LAG-a (Ukupno članstvo/partnerstvo)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹⁹
44	7	15	66	25	13

Izvor: LAG Zapadna Slavonija

²¹ osobe do uključujući 40. godina

Napomena: Tablica 20. prikazuje ukupno članstvo LAG-a uključujući 30 članova Predstavničke Skupštine te ostale pridružujuće članove bez prava glasa, sukladno Izmjenama i dopunama Statuta LAG-a „Zapadna Slavonija“ od 30.06.2023. godine, članak 23 glasi: „Skupština je predstavničko i najviše tijelo upravljanja LAG-a. Skupštinu čine 30 Predstavničkih članova izabranih na zboru svih članova LAG-a koji predstavljaju pojedinu interesnu skupinu: javni, gospodarski ili civilni sektor uzimajući u obzir da niti jedna interesna skupina ne smije imati kontrolu nad donošenjem odluka, odnosno niti jedna interesna skupina ne smije imati natpolovičnu većinu glasova prisutnih članova, uz poštivanje kvoruma prilikom odlučivanja.“

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS

Skupština LAG-a (Redovni članovi s pravom glasa)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ²⁰
10	7	13	30	13	6

Izvor: LAG Zapadna Slavonija

Napomena: Tablica 21. prikazuje sastav Predstavničke Skupštine LAG-a sukladno Izmjenama i dopunama Statuta LAG-a „Zapadna Slavonija“ od 30.06.2023. godine, članak 23 glasi: „Skupština je predstavničko i najviše tijelo upravljanja LAG-a. Skupštinu čine 30 Predstavničkih članova izabranih na zboru svih članova LAG-a koji predstavljaju pojedinu interesnu skupinu: javni, gospodarski ili civilni sektor uzimajući u obzir da niti jedna interesna skupina ne smije imati kontrolu nad donošenjem odluka, odnosno niti jedna interesna skupina ne smije imati natpolovičnu većinu glasova prisutnih članova, uz poštivanje kvoruma prilikom odlučivanja.“

Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju

Upravni odbor LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ²¹
6	3	4	13	6	1

Izvor: LAG Zapadna Slavonija

²⁰ osobe do uključujući 40. godina

²¹ osobe do uključujući 40. godina

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

Proces izrade ove LRS LAG-a započeo je u ožujku 2022. godine i trajao je sve do kolovoza 2023. godine, a temeljen je na osnovnim načelima CLLD pristupa koji je korišten u izradi:

- Razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja – kroz izrađenu osnovnu analizu područja utvrđen je SWOT, identificirane su osnovne razvojne potrebe, te su odabrani ciljevi razvoja (opći i specifični) koji se temelje na korištenju snaga (prednosti), a sve kako bi se umanjile slabosti i dobro iskoristile prilike koje se pružaju za razvoj područja.
- Pristup odozdo prema gore – uključivanje širokog kruga zainteresiranih dionika u proces izrade i to putem razgovora, individualnih sastanaka, radionica, javnih savjetovanja, upitnika i dr.
- Funkcionalno lokalno razvojno partnerstvo (LAG) svih interesnih skupina koje je u izradi LRS, ali i u svom svakodnevnom radu, vodilo računa da se odluke donose temeljem konsenzusa, uz argumentacije i objašnjenja kojima su se jačali ljudski resursi.
- Inovativan pristup lokalnom razvoju – ciljevi i intervencije koje se definiraju kroz LRS sadrže inovativne pristupe u razvoju ruralnog područja LAG-a.
- Integrirani i multisektorski pristup – ciljevi i intervencije međusobno su integrirani te ostvarenje jednog cilja doprinosi boljem i bržem ostvarenju ostalih ciljeva.
- Umrežavanje i suradnja – na sektorskoj, međusektorskoj te međugeneracijskoj razini.
- Decentralizirana administracija odnosi se na odabir projekata na LAG razini. Kriteriji za odabir projekata opisuju se u LRS i u skladu su sa ZPP-om RH za razdoblje 2023.-2027.

Strategija je rađena putem konzultacijskih procesa vanjskog stručnjaka i članova lokalnog partnerstva, dok se u međuvremenu, između sastanaka, provodio dodatni konzultacijski proces sa širom javnosti. U proces izrade LRS aktivno su bili uključeni i članovi Skupštine te UO kojima je prezentiran proces izrade Strategije, raspravljalo se o ključnim pitanjima oko definiranja ciljeva razvoja, financijske alokacije, mehanizmima provedbe i administracije LRS.

Članovi ureda LAG-a sudjelovali su u izradi te facilitirali cijeli proces konzultacija s predstavnicima lokalnog partnerstva i širom javnosti. Radi složene povezanosti unutar područja LAG-a konzultacije su se provodile i putem elektroničke pošte. Posebna pažnja posvetila se provedbi konzultacija vezanih uz razvojne potrebe te prikupljanje projektnih prijedloga kako bi se LRS prilagodila stvarno iskazanim potrebama korisnika.

Kod izrade LRS primjenjivane su sljedeće metode uključivanja dionika: *radionice* - radi analize postojećih snaga i slabosti te u svrhu stvaranja novih ideja i rada na aktivnostima; s ciljem definiranja problema, ideja i vizija o području; *projektni obrasci* – kako bi se prikupile projektne ideje; *sastanci operativnih tijela* LAG-a (radni tim za izradu LRS-a, UO) kako bi se analizirali procesi uključivanja i donošenja strateških. Kod izrade ove LRS, za uključivanje dionika primjenjen je pristup kombiniranja participativnih razina: animacija, informiranje, konzultacije i osnaživanje, što se može vidjeti iz popisa događanja i broja sudionika, a koji su organizirani za potrebe izrade LRS-a LAG-a „Zapadna Slavonija“.

Ukupno partnerstvo odnosno Skupština LAG-a „Zapadna Slavonija“ usvojila je LRS za razdoblje 2023.-2027. na sjednici održanoj 21.09.2023. godine.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Radionica za izradu Lokalne razvojne strategije LAG-a „Zapadna Slavonija“ za razdoblje 2023.-2027.	23	Gradska vijećnica, Trg kralja Tomislava 1, Nova Gradiška	14. studeni 2022. g.

Radionica za izradu Lokalne razvojne strategije LAG-a "Zapadna Slavonija" za razdoblje 2023.-2027. – "Od ideje do financiranja putem LRS LAG-a"	14	Seosko gospodarstvo Salaš, Ratkovac 83, Gornji Bogičevci	07. prosinac 2022. g.
Radionica za izradu Lokalne razvojne strategije LAG-a "Zapadna Slavonija" za razdoblje 2023.-2027. – "Financiranje javnog sektora kroz LRS LAG-a"	5	Ured LAG-a "Zapadna Slavonija", M.A. Relkovića 9, Nova Gradiška	12. travnja 2023. g.
Radionica za izradu Lokalne razvojne strategije LAG-a "Zapadna Slavonija" za razdoblje 2023.-2027. – "Financiranje gospodarskog sektora kroz LRS LAG-a"	11	Ured LAG-a "Zapadna Slavonija", M.A. Relkovića 9, Nova Gradiška	13. travnja 2023. g.
Radionica za izradu Lokalne razvojne strategije LAG-a "Zapadna Slavonija" za razdoblje 2023.-2027. – "Financiranje civilnog sektora kroz LRS LAG-a"	7	Ured LAG-a "Zapadna Slavonija", M.A. Relkovića 9, Nova Gradiška	14. travnja 2023. g.
Informiranje zainteresiranog stanovništva LAG-a o mogućnostima financiranja kroz Lokalnu razvojnu strategiju LAG-a "Zapadna Slavonija" za razdoblje 2023.-2027. i prikupljanje ideja.	100	Ured LAG-a "Zapadna Slavonija", M.A. Relkovića 9, Nova Gradiška	ožujak 2022. – kolovoz 2023.
Skupština LAG-a "Zapadna Slavonija" za potrebe predstavljanja izrađene LRS i usvajanja iste.	29	Pansion As, Ul. bana Josipa Jelačića 65A, Rešetari	21. rujan 2023.

Izvor: LAG „Zapadna Slavonija“

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

LAG Zapadna Slavonija je SWOT analizu izradi putem detaljnih konzultacija sa razvojnim dionica na radionicama i terenskim sastancima. Svi sudionici bili su detaljno upoznati sa stanjem područja kao i nacrtom razvojnih potencijala i potreba proizašlih iz osnovnih značajki. SWOT analiza predstavlja sažetak prednosti i slabosti područja kao i razvojne prilike i prijetnje koje mogu usporiti postizanje razvojnih ciljeva. U analizi naglašeni su ključni elementi značajni za opći socioekonomski razvoj područja.

SWOT analiza naglasila je velik razvojni potencijal područja u poljoprivredi i proizvodnji identitete lokalne hrane. Istaknula je činjenicu kao je potrebno kreirati finalne lokalne prehrambene proizvode zasnovane na tradicijskim znanjima i vještinama, korištenjem novih tehnologija, metoda i spoznaja, mogućnostima koje puža zelena i digitalna tranzicija Europe kako bi očuvala razvojnu resursnu osnovu a istovremeno pružila velike mogućnosti jačanju konkurentnosti i prepoznatljivosti poljoprivrede. Zdrava hrana, poznatog porijekla i lokalnosti sve veći je trend u privlačenju posjetitelja i turista u ruralna područja. Gastronomija je jedan od ključnih faktora razvoja turizma. Isto tako, povezana sa očuvanom kulturno-povijesnom i prirodnom baštinom može postati integrativan akcelerator razvoja LAG-a, posebno u prostorima pogođenim depopulacijom i deprivacijom. LAG se nalazi na granici i poveznici istok-zapad što mu pruža velike komparativno-prostorne razvojne prednosti. No kako bi LAG iskoristio svoje razvojne prednosti potrebna su ulaganja u povećanje konkurentnosti, modernizaciju i inovativnost. Potreban mu je razvoj suradnje svih gospodarskih dionika, jačanje kapaciteta i umrežavanja, jačanje prepoznatljivosti i identiteta proizvoda. Potrebno je jačati

valorizaciju i kreiranje novih proizvoda koji se temelje na tisućljetnoj tradicijskoj baštini, pružiti potporu marketingu i promociji proizvoda čime se doprinosi prepoznatljivosti cjelokupnog područja. Kulturno-povijesna (etno, tradicija, arhitektura i dr.) i prirodna baština (park prirode i dr. zaštićena područja) velik su razvojni potencijal koji je potrebno štititi, isticati i staviti u funkciju jačanja identiteta i općeg socioekonomskog razvoja. Važno je zadržati stanovnike na području te omogućiti privlačenje novih, posebno mladih, stoga je značajno dalje razvijati infrastrukturu i usluge u području koji su preduvjet za povećanje kvalitete života stanovnika i gospodarski razvoj. Isto tako, neophodno je poboljšati društveni život stanovnika i doživljaj posjetitelja. Razvoj civilnog društva, jačanje ljudskih kapaciteta, međusektorske, sektorske i međugeneracijske suradnje u svrhu jačanja kohezije područja jeda su od razvojnih prioriteta LAG-a u ovom razdoblju kako bi se smanjio utjecaj depopulacije i povećao osjećaj pripadnosti jakoj lokalnoj zajednici koja je usmjerena na očuvanje svojih tradicijskih vrijednosti i načina života, a istovremeno je otporna, otvorena, suvremena i inovativna.

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

Snage	Slabosti
<p><u>Opće zemljopisne i infrastrukturne značajke područja</u> Povoljan geostrateški položaj - područjem prolazi autocesta A3, Zagreb-Lipovac- Osijek te razvijena mreža državnih, županijskih i lokalnih cesta Područje kontinentalne klime bez velikih klimatskih razlika uz povoljne uvjete za razvoj EE i OIE (sunce) Izgrađenost vodoopskrbnog sustava i daljnje ulaganje u novu i postojeću infrastrukturu Ulaganja u izgradnju sustava odvodnje otpadnih voda Visoka pokrivenost svih naselja JLS organiziranim prikupljanjem i odvozom komunalnog otpada Kulturno-povijesna baština (arheološka, sakralna, tradicijska arhitektura i dr.), prirodna baština (NATURA, PP Lonjsko polje i dr.) te krajobrazna i geomorfološka raznolikost povoljna za razvoj poljoprivrede i turizma Odgojno-obrazovne institucije za sve razine obrazovanja i cjeloživotno obrazovanje Kulturne ustanove u većim naseljima <u>Gospodarske značajke područja</u> Razvoj Poslovno inovacijsko potpornog centra (BISC) u sklopu poslovne zone Industrijski park Nova Gradiška Rast zaposlenosti i prihoda iz gospodarstva; Kvalitetno poljoprivredno zemljište Bogate šumske površine gospodarske namjene Tradicija bavljenja poljoprivredom, stočarstvom, šumarstvom i ribarstvom (velik broj OPG-a, 2.497) Ekološka i integrirana poljoprivredna proizvodnja Postojanje zadruga (u poljoprivrednom sektoru) Slavonski kulen, Slavonska šljivovica i dr. (ZOZP, zaštićeno geografsko podrijetlo)</p>	<p><u>Opće zemljopisne i infrastrukturne značajke područja</u> Neiskorištenost prirodnih preduvjeta za razvoj EE i OIE Neujednačen razvoj društvene i komunalne infrastrukture (manja naselja), društvena - potrebna izgradnja, obnova i opremanje; komunalna - nedostatna vodoopskrba, odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda te gospodarenje otpadom; očuvanje okoliša i krajobraza Nedostatna pokrivenost širokopojasnim internetom Nedovoljno opremljene institucije za odgoj i obrazovanje Nedostatna društvena (posebno sportsko-rekreacijska) infrastruktura na cijelom području Neiskorišteni prirodni i kulturno-povijesni resursi područja – nedovoljna prepoznatljivost i promidžba baštine <u>Gospodarske značajke područja</u> Neravnomjeran gospodarski razvoj unutar LAG-a (koncentracija gospodarstva u većim naseljima) Stagnacija gospodarskog razvoja, nezaposlenost, značajan udio mladih i žena u nezaposlenima Nedovoljno razvijena proizvodnja proizvoda s visoko dodanom vrijednosti, nedostatak inovativnosti u gospodarstvu Niska svijest stanovnika o potrebi prilagodbe novim trendovima i tehnologijama u gospodarstvu, posebno poljoprivredi i ruralnom turizmu Neiskorišteni prirodni i kulturno-povijesni potencijal, nedovoljna prepoznatljivost područja (arhitektura, običaji i dr.) i proizvodi bazirani na tradicijskoj baštini (zaštićeni poljop. proizvodi, tradicionalni obrti i dr.) Zastarjela mehanizacija i način obrade poljoprivrednog zemljišta – konvencionalna</p>

<p>Razvoj turističke ponude s dodatnim sadržajima u ruralnom turizmu <u>Demografske i društvene (socijalne) značajke</u> Velik broj OCD-a</p>	<p>poljoprivreda, nedovoljno poticanje razvoja ekološke i integrirane poljoprivredne proizvodnje Nedostatak hidromelioriranih poljoprivrednih površina, velik broj poljoprivrednih površina u državnom vlasništvu Nedovoljna obrazovanost poljoprivrednih proizvođača Neiskorištene mogućnosti razvoja ruralnog turizma temeljenog na prirodnim resursima, kulturno-povijesnoj baštini, sportskoj rekreaciji, lokalnoj gastronomiji (temeljenoj na tradiciji i baštini), prodaji proizvoda na kućnom pragu Nedovoljno izgrađena turistička infrastruktura i nedostatni smještajni kapaciteti <u>Demografske i društvene (socijalne) značajke</u> Depopulacija cijelog područja Nizak stupanj obrazovanosti stanovnika (većinom srednja stručna sprema), posebno nezaposlenih – najugroženiji – žene i mladi; slaba digitalna pismenost Nedostatni kapaciteti za razvoj i implementaciju projekata Nerazvijeni kapaciteti OCD-a i uvjeti za njihov rad</p>
Prilike	Prijetnje
<p>Proces revitalizacije lokalne zajednice iz resursa koji su dostupni putem različitih EU programa i fondova, uključujući LEADER program Nacionalne potpore za zaštitu autohtonih i prepoznatljivih prehrambenih proizvoda Područje Parka prirode Lonjsko polje iskoristiti u svrhu edukativnog i ekološkog turizma Nacionalne mjere razvoja poduzetništva te EE/OIE i javne infrastrukture Unaprijediti sustav za osjetljive skupine društva i diverzifikaciju socijalnih usluga Jačanje ljudskih kapaciteta, cjeloživotnog obrazovanja i OCD-a Nacionalne mjere razvoja turizma i turističke infrastrukture te marketinških aktivnosti Poticanje i promicanje razvoja ekološke poljoprivrede i novih tehnologija vezanih za energiju i očuvanje okoliša te navodnjavanje poljoprivrednih površina Poticanje mladih poljoprivrednika i poduzetnika, kroz zapošljavanje i samozapošljavanje Rast interesa turističkih emitivnih tržišta za zaštićena područja, kulturno-povijesnu baštinu i, općenito, selektivnih oblika turizma (lov, ribolov, sport, rekreacija, vjerski i dr.) i smještaja u tradicijskim objektima i na ruralnim područjima (Strategija razvoja turizma RH, razvoj zelenog turizma) Prenamjena poljoprivrednih aerodroma u sportske i turističke aerodrome</p>	<p>Depopulacija i starenje stanovništva LAG-a, odlazak mladog i obrazovanog stanovništva Ograničena financijska sredstva JLS za visoka financijska ulaganja u prometnu i komunalnu infrastrukturu Nedostatak i sporost procesa i postupaka revitalizacije ruralnih sredina Smanjenje financijskih potpora centralne države Preskupa financijska sredstva za predfinanciranje i sufinanciranje razvojnih projekata mikro i malog poduzetništva Složenost i sporost tijela nadležnih za provedbu ESIF Neriješeni imovinsko-pravni odnosi i zemljišne knjige Česte promjene zakonske regulative Nepoznat plan nacionalnih poticajnih mjera u sustavu višegodišnjeg planiranja Nedostatak koordinacije između programa i aktivnosti u ruralnim prostorima Financijska nestabilnost organizacija civilnog društva Klimatske promjene i elementarne nepogode (poplave i dr.) uvjetuju stagnaciju ili napuštanje poljoprivredne proizvodnje</p>

Privlačenje mladih osoba na područje, poticanje na ostanak i zasnivanje obitelji na području LAG-a

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba područja LAG-a

Ovdje su izdvojene prioritetne razvojne potrebe čijem rješavanju može doprinijeti LAG u okviru provedbe ove LRS putem intervencije LEADER u okviru SP ZPP 2023.-2027.

Tablica 25: Potrebe područja LAG-a

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba
P1: Povećanje produktivnosti, otpornosti, konkurentnosti i inovativnosti poljoprivrede	Razvoj održive, konkurentne i okolišno prihvatljive, diversificirane poljoprivredne proizvodnje i prerade te zadržati mlade u poljoprivredi.	OC1: Razvoj konkurentnog i otpornog ruralnog gospodarstva	SC1: Razvoj konkurentne i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga
P2: Održiv, inovativan i prepoznatljiv ruralni turizam i diversificirano gospodarstvo temeljeno na baštini uz jačanje prepoznatljivosti područja	Razvoj održivih i okolišno prihvatljivih nepoljoprivrednih djelatnosti (proizvoda i usluga) te ruralnog turizma, zasnovanih na lokalnim razvojnim resursima i tradiciji područja.		
P3: Unaprijediti ruralnu infrastrukturu i usluge te valorizirati, očuvati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu	Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga uz unaprjeđenje kohezije zajednice, očuvanje kulturno-povijesne i prirodne baštine, jačanje zaštite okoliša, zelene i digitalne tranzicije.	OC2: Jačanje otpornosti lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja
P4: Unaprijediti suradnju u svim oblicima; jačati kapacitete, društvene inovacije i koheziju razvojnih dionika	Razvoj prepoznatljivosti i identiteta područja kroz sve oblike sektorske, međusektorske i međugeneracijske suradnje, inkluzije, partnerstva i društvenih inovacija.		

P1: Povećanje produktivnosti, otpornosti, konkurentnosti i inovativnosti poljoprivrede

Područje LAG-a obiluje velikom površinom obradivog poljoprivrednog zemljišta, od kojeg je u aktivnoj uporabi gotovo 86%, međutim više od polovice PG-ova ekonomskom je veličinom u rangu SOPG. Kako bi se podigli prihodi od poljoprivrede potrebno je potaknuti proizvodnju visokodohodovnih kultura, te primarnih proizvoda koji su proizvodna osnova za daljnji rast i jačanje proizvoda s oznakom izvornosti i zaštićenog zemljopisnog porijekla. Mehanizacija na gospodarstvima je zastarjela, a načini obrade zemlje neadekvatni današnjim uvjetima. Poljoprivrednu proizvodnju karakteriziraju sporo i nedostatno usvajanje i korištenje poboljšanih i novih metoda proizvodnje i prerade, novih tehnologija, osobito onih koje omogućuje digitalna i zelena tranzicija kao i inovativnost. Radi starenja stanovništva te nezainteresiranosti mladih za poljoprivredu, te radi razvoj turizma, posebno zadovoljavanja potražnje za lokalnim kvalitetnim proizvodima, nužna su ulaganja u PG-ove za podizanje

konkurentnosti i održivosti u poljoprivredi i preradi, za porast i inoviranje proizvodnje i proizvoda. Potrebna su ulaganja u znanje i opremu za uvođenje suvremenih proizvodnih procesa, opremu za poboljšanje i proširenje proizvodnje i prerade, za uvođenje digitalizacije (praćenje, nadzor, zaštita biljaka i organizacije poslovnih procesa), kao i ulaganja za održivo korištenje resursa (vode za navodnjavanje, održivi izvori energije). Potrebna su i ulaganja za podizanje kvalitete, inoviranje i stvaranja novih proizvoda visoke dodane vrijednosti, posebice u okviru koncepta kružne ekonomije i biogospodarstva. Sva ulaganja trebaju ujedno doprinostiti i boljem očuvanju okoliša i zaštiti prirode, povećanju korištenje energije iz obnovljivih izvora u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi i jačanju energetske učinkovitost, te zadržavanju mladih u poljoprivredi i povezanim djelatnostima.

P2: Održiv, inovativan i prepoznatljiv ruralni turizam i diversificirano gospodarstvo temeljeno na baštini uz jačanje prepoznatljivosti područja

Područje LAG-a bilježi skromne turističke rezultate unatoč velikom potencijalu za razvoj cjelogodišnjih oblika selektivnog turizma. Lokalna gastronomija nije dovoljno razvijena i rafinirana da bi bila razlog dolaska gostiju, a lokalni autohtoni i zaštićeni prehrambeni proizvodi nisu dostupni osim za kupnju na kućnom pragu. Smještajni kapaciteti su nedostatni. Potrebno je izgraditi i osuvremeniti turističku infrastrukturu, razviti smještajne kapacitete, povezati lokalne dionike za pružanje integriranih turističkih proizvoda, razviti promociju područja, usluga i proizvoda. Razvoj ruralnog turizma i drugih djelatnosti temeljiti na tradiciji, baštini i lokalnim razvojnim resursima, sportskoj rekreaciji, lokalnoj gastronomiji i prodaji proizvoda na kućnom pragu. Također, potrebno je diversificirati lokalne proizvode i usluge kako radi povećanja kvalitete života stanovnika tako i radi povećanja doživljaja posjetitelja. Treba jačati kapacitete dionika u gospodarskom razvoju o podizanju kvalitete svojih usluga, gospodarskim trendovima i načinima prilagodbe zahtjevima emitivnih tržišta. Potrebno je povećati prepoznatljivost područja putem različitih promotivnih kanala i potaknuti osnivanje formalnih i neformalnih partnerstava i mreža za integralni razvoj turističke destinacije.

P3: Unaprijediti ruralnu infrastrukturu i usluge te valorizirati, očuvati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu

Društvena i komunalna infrastruktura i dalje su ključna razvojna potreba i, uz razvoj gospodarstva, temeljni preduvjet za zadržavanje stanovnika na području. Otežana je dostupnost raznih usluga, a širokopojasni internet nije dostupan na cijelom prostoru. Potrebno je pružiti podršku jačem korištenju OIE za cijelu zajednicu u borbi protiv energetske siromaštva. Društvena infrastruktura i ulaganja u opremanje posebno su važni u području odgoja i obrazovanja, zdravstva, društvene uključenosti, sporta i rekreacije, ali i za daljnji razvitak civilnog sektora. Unapređenje uvjeta za život stanovništva važno je i radi smanjivanja depopulacije. Jačanje OCD-a važno je zbog doprinosa poboljšanju kvalitete života malim zajednicama i očuvanju njihovog identiteta i društvenih vrijednosti, te je preduvjet za očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Potrebno je povezati ulaganja u malu infrastrukturu s organiziranjem i provedbom osnovnih usluga za stanovništvo npr. za pružanje osobnih usluga u izoliranim naseljima primjenom integriranih mikrotransportnih i paratranzitnih rješenja u sprezi s korištenjem OIE, za administrativne usluge putem digitalnih platformi, za rad udruga koje se bave socijalnim radom i sl. Ove potrebe treba povezati s drugim i onda sinergijskim djelovanjem kroz grupe projekata doprinijeti ukupnom poboljšanju kvalitete življenja stanovništva i socijalnoj koheziji, a pritom koristeći digitalne alate, moderne tehnologije i inovativne pristupe. Isto tako, nedovoljno je prepoznata i korištena kulturna baština na području LAG-a, a zaštićena nematerijalna baština se ne promovira i ne njeguje u dovoljnoj mjeri, što je prijetnja za njezin opstanak i ukupan identitet područja. Zaštićena prirodna baština trpi značajne prijetnje zbog klimatskih promjena i djelovanja čovjeka, te se ugrožavaju sposobnosti prirode

za pružanje usluga ekosustava. Zbog stanja okoliša i posebice poljoprivrede, bioraznolikost je ugrožena i potrebno je značajno pridonositi njezinu očuvanju kroz aktivnosti podizanja svijesti lokalnog stanovništva i posjetitelja, male akcije na lokalnoj razini, istraživanje i sl. Potrebno je unaprijediti očuvanje zaštićenih dijelova prirode i nadzor nad njima, kao i svih drugih vrijednih prirodnih osobitosti na čitavom području LAG-a, te valorizirati i interpretirati kulturnu i prirodnu baštinu, osobito primjenom suvremenih digitalnih tehnologija. Također je potrebno osigurati održavanje mozaičnosti krajobraznih obilježja, tradicijskih krajobraza i tradicijske gradnje. Ujedno je potrebno jačati umreženost, suradnju i partnerstva za zadovoljavanje ove potrebe, te sinergijski i međusektorski planirati aktivnosti i projekte, a aktivnosti usmjeriti i na podizanje svijesti o klimatskim promjenama i borbi protiv njih.

P4: Unaprijediti suradnju u svim oblicima; jačati kapacitete, društvene inovacije i koheziju razvojnih dionika

Prosječno nizak indeks razvijenosti, nedinamičan gospodarski sektor, nedostatak znanja i vještina, te socijalne i kulturne razlike razvojne su posebnosti LAG područja. Da bi se omogućio učinkovitiji integrativni razvoj čitavog područja potrebni su zahvati na povećanju suradnje i povezanosti unutar čitavog LAG područja, na poboljšanju svih oblika gospodarske i društvene komunikacije i jačanju ruralno-urbanih gospodarskih i društvenih veza. Od ključne je važnosti povezanost i suradnju svih dijelova i svih vrsta razvojnih dionika LAG-a (unutar istih razvojnih interesnih skupina te između njih, inkluzije svih razvojnih skupina – mladih, starijih i dr. osjetljivih skupina i sl.). Posebno korištenjem partnerstva i inovativnih modela ekonomsko-društvene suradnje (društvenih inovacija) te suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija (informacijsko-komunikacijske platforme, baze podataka, pametni sustavi za automatizaciju upravljanja i dr.) za jačanje umrežavanja, suradnje, osnaživanje zajedništva u svrhu smanjenja društvenih nejednakosti, razvoju kratkih opskrbnih lanaca koji povezuju poljoprivredne proizvođače i potrošače, razvoja identiteta i vidljivosti. Putem partnerstava i projektnih konzorcija lokalni razvojni dionici potrebno je da doprinesu odabranim specifičnim ciljevima ZPP, za što je neophodno olakšati pristup prijenosu znanja i vještina u svim sektorima, kao i znanjima o razvoju i implementaciji projekata i upravljanju projektnim ciklusom, jačanjem kadrova u svim interesnim skupinama i povećanju zapošljivosti lokalnog stanovništva u procesu gospodarske, zelene i digitalne tranzicije.

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC1: Razvoj konkurentnog i otpornog ruralnog gospodarstva	Doprinijeti osnaživanju, povezivanju te otpornom i prosperitetnom ekonomskom razvoju zajednice.	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga	Jačati razvoj poduzetništva u sektorima specifičnim za područje LAG-a, posebno onih koji doprinose diversifikaciji djelatnosti te povećanju dodane vrijednosti u poljoprivredi, preradi te ruralnom turizmu, omogućuju razvoj identiteta i prepoznatljivost prostora.
OC2: Jačanje otpornosti	Doprinijeti održivom korištenju razvojnih	SC2: Povećanje kvalitete života	Povećanje povezanosti čitavog područja u svakom smislu,

lokalne zajednice	resursa povezanih s aktivnim ljudskim potencijalom putem svih suradnje i povećati otpornost lokalne zajednice.	lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	poboljšanje dostupnosti usluga i razvoj društvenih inovacija, jačanje ruralne zajednice u cjelini za povećanje kvalitete života stanovnika i doživljaja posjetitelja.
-------------------	--	---	---

OC1: Razvoj konkurentnog i otpornog ruralnog gospodarstva

Općim ciljem 1. izravno se doprinosi ispunjavanju detektiranih potreba P1 i P2 te ujedno, indirektno doprinosi P3 te P4 kao i ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije – **Dugoročnoj viziji za ruralna područja**. Ostvarenjem cilja daje se direktan doprinos dvama od 4 stupa djelovanja iz **Akcijskog plana za ruralna područja**, koji je dio Dugoročne vizije:

- **Otporna ruralna područja** - očuvanje prirodnih resursa, obnova krajolikâ, te ekologizacija poljoprivrednih aktivnosti i lanaca opskrbe učinit će ruralna područja otpornijima na klimatske promjene, prirodne opasnosti i gospodarske krize, te se na taj način nude i rješenja za ugljičnu neutralnost, a kako bi se postigao ovaj cilj potiče se korištenje alata za zelenu i digitalnu tranziciju.
- **Prosperitetna ruralna područja** - ruralna područja mogu postati prosperitetnija diversifikacijom gospodarskih djelatnosti na nove sektore i povećanjem dodane vrijednosti u poljoprivredi i poljoprivredno-prehrambenim djelatnostima te u seoskom turizmu, što će pozitivno utjecati na zapošljavanje i zadržavanje radnih mjesta, ali i na zadržavanje stanovništva u ruralnom prostoru.

SC1: Razvoj konkurentne i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga

Ovim specifičnim ciljem LAG želi postići socioekonomsku održivost ukupnog područja, s naglaskom na ključne razvojne sektore poljoprivredu (proizvodnju i preradu) te turizam, kao i djelatnostima koje su sa njima povezane, ali i drugim djelatnostima koje na području sve više postaju deficitarne, posebno one koje su vezane uz poduzetničku tradiciju. Jačanjem konkurentnosti te povećanjem dodane vrijednosti proizvoda i usluga, zasnovanih na identitetnim značajkama i prepoznatljivosti LAG želi postići jačanje ukupne poduzetničke klime. Ciljem se želi postići i jačanje identiteta područja kroz gospodarski razvoj uz očuvanje prirodnih resursa i smanjenje utjecaja klimatskih promjena te jačanje kapaciteta dionika za mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja, posebno osoba iz osjetljivih skupina društva.

OC2: Jačanje otpornosti lokalne zajednice

Općim ciljem 2. izravno se doprinosi ispunjavanju detektiranih potreba P2, P3, P4 i P5, te ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije – **Dugoročnoj viziji za ruralna područja**. Ostvarenjem cilja daje se direktan doprinos trima od 4 stupa djelovanja iz **Akcijskog plana za ruralna područja**, koji je dio Dugoročne vizije:

- **Otporna ruralna područja** - doprinos ovom stupu djelovanja razvidan je posebice u kontekstu očuvanja vrijednosti okoliša kao resursne baze za razvoj održivih gospodarskih djelatnosti i povećanje životnog standarda lokalne zajednice. U okviru ovog cilja prepoznata je važnost ruralnih područja u zelenoj tranziciji kao skupine alata koji mogu zajamčiti i višu razinu socijalne otpornosti.
- **Povezana ruralna područja** - otpornost i prosperitetnost područja zavisna su od stupnja unutarnje kohezije u socijalnom, prometnom, kulturnom i gospodarskom smislu, ali i od ruralno-urbana povezanosti.

- **Jača ruralna područja** - s ciljem stvaranja osnaženih i dinamičnih lokalnih zajednica, potrebno je omogućiti aktivno sudjelovanje širokog raspona dionika i stvaranje jakih lokalnih mreža kao temelj za razvoj povjerenja u zajednici i stvaranje društvenih inovacija.

SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

Očuvana kulturna i prirodna baština kao i razvijena komunalna i društvena infrastruktura za rad i život, trebaju omogućiti inkluziju svih društvenih skupina, jačanje opće poduzetničke klime i potporu inovativnim mogućnostima revitalizacije lokalne zajednice. To su ključni preduvjeti za smanjivanje depopulacije i privlačenje novih stanovnika, ali i posjetitelja područja. Ovim ciljem želi se doprinijeti održivom razvoju cjelokupnog prostora u sinergiji s endogenim ljudskim potencijalom putem međugeneracijske i međusektorske suradnje, te doprinijeti koheziji lokalne zajednice i težiti ostvarenju Dugoročne vizije razvoja ruralnih područja Europe, posebice oslanjajući se na inovativni koncept Pametnog sela.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC1: Razvoj konkurentnog i otpornog ruralnog gospodarstva	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga	P1: Povećanje produktivnosti, otpornosti, konkurentnosti i inovativnosti poljoprivrede	INT 1.1 Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda
		P2: Održiv, inovativan i prepoznatljiv ruralni turizam i diversificirano gospodarstvo temeljeno na baštini uz jačanje prepoznatljivosti područja	INT 1.2 Razvoj inovativnog i održivog gospodarstva temeljenog na lokalnoj resursnoj osnovi
OC2: Jačanje otpornosti lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	P3: Unaprijediti ruralnu infrastrukturu i usluge te valorizirati, očuvati i održivo koristiti kulturnu i prirodnu baštinu	INT 2.1 Ulaganja u malu infrastrukturu i razvoj usluga za lokalnu zajednicu
		P4: Unaprijediti suradnju u svim oblicima; jačati kapacitete, društvene inovacije i koheziju razvojnih dionika	INT 2.2. Pametna sela i gradovi – održivi razvoj lokalne zajednice

Zajedničke značajke za sve intervencije LAG-a u okviru LRS

Najviša ukupna vrijednost projekta (ili operacije) kojem će se pružiti potpora je do 300.000,00 EUR (bez PDV-a) dok je najviši iznos potpore po projektu koju LAG može dodijeliti do 200.000,00 EUR.

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe intervencija LAG-a zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti LEADER-a** i to:

- povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim zajednicama,
- poboljšanju lokalnog upravljanja te
- poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje LAG-a u usporedbi s provedbom bez LEADER pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a koju LAG planira postići očitovat će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina.

Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijeli LRS i provedbu LEADER-a u cjelini. Svrha LRS je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata.

Operacija odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini, odnosno ako operacija rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje LAG-a). Doprinos inovativnim i pametnim rješenjima u selima ujedno i jedan od kriterija doprinosa provedbi koncepta Pametnih sela.

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektom partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja LAG-a (partnerski projekti);
- potporom društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja LAG-a, poput:
 - inovativnih pristupa i modernih ekoloških praksi u području zaštite okoliša i prirode kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije)
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje lokalne hrane i drugih lokalnih proizvoda, informatičkih tehnologija, drugih aktivnosti područja, te u razvoju turizma (selektivni oblici, interpretacija baštine i sl.)
 - društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine uključivanja ranjivih skupina društva
 - tehnoloških i netehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju, eko inovacije.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira** prednost će imati projekti (operacije) „zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“. **Zajedničkim korisnikom** u smislu provedbe intervencija LRS i LAG-a smatraju se gospodarska udruženja (zadruga, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu. Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobrobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroya pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika. Zajednički interes koji podrazumijeva doprinos interesu opće javnosti ujedno se dokazuje i ostvarivanjem doprinosa razvojnim potrebama područja LAG-a definiranim ovim LRS-om.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe intervencija LAG-a su:

- biti usklađen sa ciljevima iz LRS
- biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115
- provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu
- ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a)
- biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo
- biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekta (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacija) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Partnerskim projektom (operacijom) se smatra projekt u kojem više korisnika na LAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj LAG intervenciji uz ispunjenje sljedećih uvjeta:

- mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera
- mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta)
- moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera
- svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt.

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRS su sve pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava, pri čemu su zajednički temeljni odnosno opći uvjeti prihvatljivosti svih korisnika (pojedinačnih i zajedničkih) sljedeći:

- imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;
- imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;
- ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na LAG natječaju se primjenjuju na sve korisnike na LAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Intervencija LEADER u okviru SP ZPP-a prvenstveno provodi na temelju članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115 pod nazivom “Suradnja“, uključujući i članke 73., 74. te 75. navedene Uredbe. Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi **najviše 100%** prihvatljivih troškova projekta odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi **najviše 65%** prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

a) **najviše 80%** kada je korisnik mladi poljoprivrednik²²

²² **Mladi poljoprivrednik** je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status

- b) **najviše 85%** za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava²³
 c) **najviše 100%** za neproduktivna ulaganja²⁴ i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima²⁵.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativna visina proračuna projekta suradnje (u odnosu na ukupni iznos alokacije koje će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.)
Transnacionalni	Pametna sela	Stjecanje znanja i razmjena iskustava o konceptu Pametnih sela	1 %
Međuteritorijalni	Turizam i tradicijska baština	Razvijeni novi ili ojačani postojeći turistički proizvodi, stvaranje umrežene ponude	4%
Međuteritorijalni	Pametna sela	Stjecanje znanja i razmjena iskustava o konceptu Pametnih sela	

Napomena: Sve navedeno u okviru intervencija podložno je dodatnim izmjenama i dopunama tijekom provedbe LRS sukladno konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela.

nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

²³ **Malo poljoprivredno gospodarstvo** predstavlja poljoprivrednika koji ima ekonomsku veličinu od 3.000 do 10.000 EUR-a u slučaju ulaganja u sektor voća, povrća i cvijeća, odnosno do 15.000 EUR-a za ulaganja u ostalim sektorima.

²⁴ **Neproduktivna ulaganja** su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.

²⁵ Pod **temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima** podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	INT 1.1 Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
<p>Kratki opis intervencije:</p> <ul style="list-style-type: none"> -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS 	<p>Intervencija se temelji na SWOT analizi i potrebama LAG područja. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na povećanje produktivnosti, otpornosti, konkurentnosti i inovativnosti poljoprivrede (P1). Svrha intervencije je pružiti potporu razvoju održive, konkurentne i okolišno prihvatljive, diversificirane poljoprivredne proizvodnje i prerade te zadržati mlade u poljoprivredi. Intervencija ujedno doprinosi općem gospodarskom razvoju područja te zaštiti okoliša i valorizaciji baštine, a čime se integrirano doprinosi općem poboljšanju kvalitete života stanovnika i razvoju ponude za posjetitelje. Intervencija je usmjerena na poljoprivredna gospodarstva koja se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom i/ili preradom poljoprivrednih proizvoda. Intervencija je usmjerena na podizanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kroz ulaganja u modernizaciju, digitalizaciju i automatizaciju procesa proizvodnje i prerade kako bi se podigla kvaliteta njihovih proizvoda, na ulaganja koja doprinose razvoju biogospodarstva i korištenje obnovljivih izvora energije čime se podiže održivost gospodarstva i omogućuje primjena zelenih tehnologija. Intervencija je usmjerena i na povećanje učinkovitosti poljoprivrednih gospodarstava kako bi se poboljšao položaj poljoprivrednih proizvođača i prerađivača na tržištu te omogućilo očuvanje radnih mjesta, a aktivnosti mogu uključivati i neproizvodna ulaganja ako su u funkciji poljoprivrednog gospodarstva. Intervencijom se omogućuje potpora proizvodnji lokalne hrane, na inovativan način, uz korištenje tradicije i baštine područja kako bi se povećala prepoznatljivost lokalnih prehrambenih proizvoda, gastro-ponude. Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedeni u natječaju LAG-a</p> <p>Fokus intervencije je na jačanju primarne poljoprivredne proizvodnje malih poljoprivrednih gospodarstava kao i razvoju prerade poljoprivrednih proizvoda s ciljem stvaranja inovativne ponude lokalne hrane zasnovane na baštini i resursima područja LAG-a. Fokus je i na uvođenju novih i/ili inovativnih tehnologija i rješenja uključujući opremu i materijale, kao i ulaganje u obnovljive izvore energije i/ili energetske učinkovitost te diverzifikaciju proizvodnje kao i poboljšanje radnih uvjeta. Intervencijom se omogućuje zelena i digitalna tranzicija u poljoprivredi kao i trženje, marketing, prezentacija i promocija poljoprivrede i lokalnih prehrambenih proizvoda; razvoj umrežavanja, partnerstva i kratkih lanaca opskrbe usmjereno jačanju zajedništva i prepoznatljivosti. Intervencijom se omogućuje i jačanje kapaciteta, stjecanje novih znanja i vještina u novim tehnologijama i metodama, zelenoj i digitalnoj tranziciji, marketingu, promociji i sl. što povećava konkurentnost poljoprivrednih gospodarstava. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. uključujući članak 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) 1 LRS: Razvoj konkurentnog i otpornog ruralnog gospodarstva zbog izravne potpore poduzetničkim inicijativama u njihovoj zelenoj i digitalnoj tranziciji te razvoju znanja i vještina kao i održivom poduzetništvu neophodnom za daljnji razvoj lokalne zajednice.</p> <p>Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih</p>

proizvoda i usluga budući omogućuje okvir za potporu prvenstveno ulaganja u povećanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede i prerade kao i njezino povezivanje sa lokalnim tržištem turizma. Ujedno, potporom jačanju poljoprivredne proizvodnje i prerade zasnovane na lokalnim tradicijskim vrijednostima omogućuje razvoj identiteta područja te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnim ciljevima (SC/SO²⁶) ZPP-a:**

SC2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju putem sljedećih pokazatelja:

R.3 Digitalizacija poljoprivrede min. 10 PG-ova koji primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a

R.9 Modernizacija min. 10 PG-ova koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa

SC4: Doprinos ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama, između ostalog, smanjenjem emisija stakleničkih plinova i poboljšanjem sekvenciranja ugljika, te promicanjem održive energije putem sljedećih pokazatelja:

R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora putem razvoja kapaciteta za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući biološke (u megavatima), za koja je dodijeljena potpora (min. 0,02 MW)

R.16 Ulaganja povezana s klimom min. 2 PG-ova koji primaju potporu za ulaganja u okviru ZPP-a, a kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili biomaterijala.

SC8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo

R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 4 ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 20 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja
- lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima
- rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim

²⁶ SO – *Specific objective*. To je dodatna oznaka specifičnog cilja koja se pojavljuje u nadređenom regulatornom okviru za provedbu LRS. Unesen je radi lakšeg praćenja korelacije sa regulatornim okvirom.

	<p>strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti</p> <p>Različitost intervencije u odnosu na intervencije iz SP ZPP-a je u objedinjenju primarne poljoprivredne proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda. Razlika je i u vrijednosti ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva te prioritnim sektorima u odnosu na sektore iz drugih intervencija SP ZPP-a, kao i u potpori projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.</p>
Ciljani korisnici	<p>Za primarnu poljoprivrednu proizvodnju - fizičke i pravne osobe upisane u relevantan upisnik na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu.</p> <p>Za preradu - fizičke i pravne osobe registrirane za preradu poljoprivrednih proizvoda iz Priloga I. Ugovora o EU. Fizičke i pravne osobe upisane u relevantan upisnik na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu pod uvjetom da, najkasnije do podnošenja zadnjeg zahtjeva za isplatu, budu registrirane za preradu poljoprivrednih proizvoda iz Priloga I. Ugovora o EU.</p> <p>Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u LAG natječaju.</p>
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. <p>Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). <p>Prihvatljivi su projekti kojima se ulaže u povećanje konkurentnosti, modernizaciju, automatizaciju i digitalizaciju poljoprivredne proizvodnje i prerade, uvođenje zelenih tehnologija te korištenje obnovljivih izvora energije, smanjenje utjecaja na poljoprivredne proizvodnje i prerade na okoliš i dr. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili opremanje; marketinške aktivnosti usmjerene ka tržištu; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela kriterija odabira prioritetno, su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Veličina PG-a (prednost imaju PG-ovi sa EVPG iznad 3000 Eur) – Dužina poslovanja (prednost imaju projekti nositelja sa dužim trajanjem poslovanja) – Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja) – Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u obnovljive izvore energije) – Dodana vrijednost u primarnoj poljoprivredi (prednost imaju projekti koji moderniziraju primarnu polj. proizvodnju zasnovanu

	<p>na tradiciji područja i/ili lokalnim resursima i doprinose zaštiti okoliša i/ili očuvanju biološke raznolikosti)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dodana vrijednost u preradi (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) – Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) <p>Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.</p>
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	<p>.Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u slijedećim slučajevima:</p> <ul style="list-style-type: none"> – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova i – . <p>Dodatno će se definirati u LAG natječaju.</p>

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	3

R. br.	Naziv pokazatelja	
	Mjerna jedinica	
	Ciljna vrijednost	
1.	Naziv pokazatelja	R.3 Digitalizacija poljoprivrede
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	10
3.	Naziv pokazatelja	R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora
	Mjerna jedinica	MW
	Ciljna vrijednost	0,02
4.	Naziv pokazatelja	R.16 Ulaganja povezana s klimom
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	2
5.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	4
6.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata

Naziv i kod intervencije	INT 1.2 Razvoj inovativnog i održivog gospodarstva temeljenog na lokalnoj resursnoj osnovi
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
<p>Kratki opis intervencije:</p> <ul style="list-style-type: none"> -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS 	<p>Intervencija se temelji na SWOT analizi i potrebama LAG područja. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na razvoj održivog, inovativnog i prepoznatljivog ruralnog turizma i diversificiranog gospodarstva temeljenog na baštini, kao i na jačanje prepoznatljivosti područja (P2) te integralno doprinosi razvoju marketinga i prodaje, lokalnih tržišta, poljoprivrednih proizvoda kao i povećanju kvalitete života u području LAG-a te razvoju ponude za privlačenje i kvalitetniji doživljaj posjetitelja. Svrha intervencije je omogućiti razvoj održivih i okolišno prihvatljivih nepoljoprivrednih djelatnosti (proizvoda i usluga) te ruralnog turizma, zasnovanih na lokalnim razvojnim resursima i tradiciji područja. Intervencija je usmjerena na poljoprivredna gospodarstva koja imaju potrebu za daljnjim razvojem nepoljoprivrednih djelatnosti diverzifikacijom ruralnog gospodarstva, osigurati dodatni izvor prihoda, a time i ostanak stanovništva u ruralnom prostoru. Razvojem novih proizvoda i usluga čiji će izvor biti u tradiciji područja LAG-a i koji će nastati korištenjem lokalnih sirovina, proizvoda i resursa, obogatit će se ponuda usmjerena ka turizmu i lokalnom stanovništvu. Provođenjem projekata poljoprivredna gospodarstva će steći nova znanja i vještine i ojačati postojeće i razviti nove gospodarske poduhvate uz korištenje novih tehnologija i rješenja za digitalizaciju poljoprivrede, a s jasnim ciljem zadržavanja radnih mjesta u ruralnoj sredini. Intervencija je usmjerena i na razvoj proizvoda i usluga na poljoprivrednom gospodarstvu u okviru koncepta kružne ekonomije temeljenih na biogospodarstvu. Intervencijom će se omogućiti jačanje zaštite okoliša, očuvanje i održivo korištenje baštinske razvojne osnove, kao i suradnja razvojnih dionika te njihovo umrežavanje u svrhu sinergije i jačanja identiteta područja LAG-a. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se pružiti potpora u okviru ove intervencije razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a.</p> <p>Fokus intervencije usmjeren je na razvoj ruralnog turizma (uz održivo korištenje kulturne i prirodne baštine) te drugih tradicionalnih i/ili inovativnih nepoljoprivrednih djelatnosti, u stvaranju proizvoda i razvoju usluga za stanovništvo i posjetitelje područja. Intervencijom će se pružiti potpora provedbi zelene i digitalne tranzicije u nepoljoprivrednim djelatnostima. Intervencijom će se omogućiti razvoj novih i inovativnih pristupa i rješenja te otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta.</p> <p>Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) 1 LRS: Razvoj konkurentnog i otpornog ruralnog gospodarstva zbog izravne potpore poduzetničkim inicijativama u njihovoj zelenoj i digitalnoj tranziciji te razvoju znanja i vještina kao i održivom poduzetništvu neophodnom za daljnji razvoj lokalne zajednice.</p> <p>Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 1 LRS: Razvoj konkurentne i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga budući omogućuje okvir za potporu prvenstveno ulaganja u povećanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede i prerade kao i njezino</p>

	<p>povezivanje sa lokalnim tržištem turizma. Ujedno, potporom jačanju gospodarskih aktivnosti povezanih sa lokalnim tradicijskim vrijednostima omogućuje razvoj identiteta područja te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a.</p> <p>Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja: R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 8 ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a (isključujući nova poduzeća) R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 8 projekata (operacije) kojima se doprinosi Pametnim selima</p> <p>Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:</p> <ul style="list-style-type: none"> – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika. koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima - rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti <p>Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, uz ranije navedeno, očituje se i u potpori diverzifikaciji ruralnog gospodarstva, potpori malim poduzetnicima (uključujući i poljoprivredna gospodarstva) te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.</p>
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, uključujući i PG-ove upisane u relevantan upisnik na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu ²⁷ . Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u LAG natječaju
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

²⁷ Napomena: U trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

	Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika biti će navedeni u natječaju LAG-a.
Prihvatljive vrste projekata i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata	<p>Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). <p>Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj ruralnog turizma s posebnim naglaskom na projekte koji doprinose razvoju područja LAG-a kao turističke destinacije, razvoj tradicionalnih suvenira u okviru turističke ponude LAG područja, zanatskih proizvoda i usluga te razvoj drugih (nespomenutih) nepoljoprivrednih djelatnosti i usluga u području i sl. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili opremanje; marketinške aktivnosti usmjerene tržištu; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela kriterija odabira, prioritetno, su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Radno iskustvo u turizmu ili drugoj nepoljoprivrednoj djelatnosti (prednost imaju korisnici koji duže posluju) - Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju radna mjesta) - Područje provedbe projekta (prednost će imati projekti koji se provode u područjima zaštićene prirodne baštine, uključujući i NATURA 2000 područja) - Dodana vrijednost u djelatnostima (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju u turizmu ili drugim nepoljoprivrednim djelatnostima) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u zaštitu okoliša i/ili ublažavanje klimatskih promjena) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) <p>Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.</p>
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi 65% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	8
2.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	8

Naziv i kod intervencije	INT 2.1 Ulaganja u malu infrastrukturu i razvoj usluga za lokalnu zajednicu
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	<p>Intervencija se temelji na SWOT analizi i potrebama LAG područja. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na unaprijeđenije ruralne infrastrukture i usluge te valorizaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine (P3) a što integralno doprinosi općem gospodarskom razvoju područja i koheziji cjelokupne zajednice te doživljaja posjetitelja. Svrha intervencije je pružiti potporu razvoju male ruralne infrastrukture i usluga uz unaprijeđenje kohezije zajednice, očuvanje kulturno-povijesne i prirodne baštine, jačanje zaštite okoliša te zelenu i digitalnu tranzicije te pružiti potporu razvoju prepoznatljivosti i identiteta područja.</p> <p>Intervencija je usmjerena na poboljšanje i razvoj male javne, društvene i komunalne infrastrukture i usluga lokalnom stanovništvu i zajednici. Cilj intervencije je osiguravanje osnovnih uvjeta i poboljšanje kvalitete života lokalnom stanovništvu kako bi se smanjila depopulacija ruralnog prostora, a kojom će se ujedno pružiti potpora jačanju civilnog društva u društvenim aktivnostima kao i zaštiti kulturne i prirodne baštine. Intervencija omogućuje valorizaciju, očuvanje i održivo korištenje povijesne, kulturne i prirodne baštine te pružiti potpora jačanju teritorijalne i socijalne kohezije. Ovime će lokalne zajednice dobiti kvalitetne temeljne usluge (javni prijevoz, sportsko-rekreacijski sadržaje, kulturne sadržaje, prostore društvenog sudjelovanja svih dobnih skupina, prostori za provedbu obrazovnih i edukacijskih aktivnosti) i tako stvoriti povoljno okruženje za život, koje će posredno utjecati i na ulaganja u tom prostoru i gospodarski rast. Provođenjem projekata lokalna samouprava i drugi prihvatljivi korisnici će, primjenom digitalnih i zelenih tehnologija, isporučiti usluge za lokalnu zajednicu, razviti, unaprijediti i promovirati značajne povijesno-kulturne lokalitete i potaknuti na održivo aktivno korištenje usluga ekosustava, jačati lokalni identitet i promicati nematerijalnu kulturnu baštinu.</p> <p>Fokus intervencije usmjeren je na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture i usluga za ukupnu zajednicu uz očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine te aktiviranje i integraciju lokalnih razvojnih resursa. Intervencijom se pruža potpora u zelenoj i digitalnoj tranziciji u području LAG-a te pametnim i inovativnim rješenjima u selima usmjerenim zaštititi okoliša i povećanju kvalitete života stanovnika te doživljaja posjetitelja.</p> <p>Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p>

	<p>Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) 2 LRS: Jačanje otpornosti lokalne zajednice budući društvena i komunalna infrastruktura te usluge predstavlja preduvjet za jačanje povezivanja stanovnika i njihovo sinergijsko djelovanje u svrhu održivosti područja.</p> <p>Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 2 LRS: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja budući omogućuje okvir za potporu prvenstveno ulaganjima (investicijama) u potpornu infrastrukturu i razvoj usluga dostupnih ukupnom stanovništvu i posjetiteljima područja. Ujedno, razvoj infrastrukture i usluga povezanih sa lokalnom baštinom i načinom života omogućuje razvoj identiteta područja te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a.</p> <p>Intervencija izravno i značajno doprinosi 8. specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem slijedećih pokazatelja:</p> <p>R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima</p> <p>R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 7.00 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a, koje su usmjerene na zaštitu okoliša, valorizaciju i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine</p> <p>Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:</p> <ul style="list-style-type: none"> – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broj projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika koji se odnosi na političke strategije EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti <p>Intervencija se razlikuje u odnosu na intervenciju iz SP ZPP-a jer će u fokusu imati projekte male infrastrukture koji nisu obuhvaćeni i navedeni u intervenciji iz SP ZPP-a koja se odnosi na potporu razvoju ruralne infrastrukture, te mogućnost prijave partnerskih projekata u sprezi sa u sprezi s aktivnostima podizanja svijesti ili izvedbe programa i sadržaja za lokalno stanovništvo, odnosno projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.</p>
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne osobe privatnog prava. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u LAG natječaju.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – imati sjedište, uključujući podružnicu, unutar područja LAG-a, putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni

	<p>obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;</p> <ul style="list-style-type: none"> - imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. <p>Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.</p>
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). <p>Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture, valorizaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine, energetske učinkovitost i dr. u svrhu jačanja kvalitete života stanovnika, razvoja identiteta i vidljivosti te promocije područja. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili opremanje, edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela kriterija odabira, prioritetno, su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doprinos kvaliteti života (prednost imaju projekti kojima se ulaže u multifunkcionalnu društvenu infrastrukturu vezanu uz kulturnu i/ili prirodnu i/ili tradicijsku baštinu područja) - Područje provedbe projekta (prednost će imati projekti koji se provode u područjima zaštićene prirodne baštine, uključujući i NATURA 2000 područja) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju ulaganja u digitalizaciju javne infrastrukture ili usluga) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čija ulaganja doprinose energetske učinkovitosti i/ili uvođenju obnovljivih izvora energije) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) <p>Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.</p>
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100%.
Pokazatelji	
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	0
R. br.	

1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi
	Ciljna vrijednost	7.000

Naziv i kod intervencije	INT 2.2. Pametna sela i gradovi – održivi razvoj lokalne zajednice
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	<p>Intervencija se temelji na SWOT analizi i potrebama LAG područja. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a koja se odnosi na unaprjeđenje suradnje u svim oblicima; jačanju kapaciteta, društvenih inovacija te kohezije razvojnih dionika (P4) što integralno doprinosi održivom korištenju ruralne infrastrukture, posebno društvene, kao i razvoju usluga te očuvanju u održivom korištenju kulturne i prirodne baštine kao i općem gospodarskom razvoju područja LAG-a. Svrha intervencije je razvoj prepoznatljivosti i identiteta područja kroz sve oblike sektorske, međusektorske i međugeneracijske suradnje, inkluzije, partnerstva i društvenih inovacija.</p> <p>Intervencija je usmjerena na jačanje suradnje i umrežavanja multisektorskih dionika s područja LAG-a, stavljanje u funkciju potrebne infrastrukture i implementaciju inovativnih metoda i modernih tehnologija za osnaživanje zajednice, njezina identiteta, otpornosti i kohezije. Intervencija je usmjerena na poboljšanje kvalitete života stanovnika s područja LAG-a kroz zajedničko djelovanje različitih dionika uz stjecanje novih znanja i vještina, primjenu i uvođenje novih tehnologija, s naglaskom na očuvanje kulturne i prirodne baštine i bioraznolikosti koja postoji na LAG području, kao i razvoj novih poslovnih modela i izvora zarade za lokalno stanovništvo, te razvoj ekonomske suradnje i društvenih inovacija. Intervencija je također usmjerena na jačanje ruralno-urbanih veza i unutarnje teritorijalne i socijalne kohezije LAG područja, te suzbijanje energetskog siromaštva i sektorsko i međusektorsko umrežavanje, kao i povezivanje malih proizvođača i krajnjih kupaca putem kratkih opskrbnih lanaca. Intervencija je usmjerena ka međugeneracijskim i međusektorskim suradnjama i integraciji ugroženih skupina u javni život područja LAG-a uz primjenu inovativnih metoda i novih tehnologija koja donose digitalna i zelena rješenja za potrebe jačanja otpornosti zajednice. Intervencijom se izravno jača integralni i kohezivni razvoj područja LAG-a te utječe na smanjenje depopulacije i povećanje inkluzije svih lokalnih stanovnika, posebno onih iz osjetljivih skupina društva, s ciljem jačanja zajedničkog identiteta LAG-a. Jačanje suradnje sektorskih i međusektorskih razvojnih dionika utječe na gospodarski razvoj područja, posebno na razvoj poljoprivrede i turizma, ali i na sve druge gospodarske djelatnosti. Razvoj suradnje jedan je od ključnih elemenata očuvanja kulturno-povijesne i prirodne baštine, jačanje zaštite okoliša u cjelini kao i revitalizacije te očuvanja tradicijskog nasljeđa područja koje je temelj za razvoj lokalnog identiteta. Razvoj civilnog društva, društvenih inovacija, implementacija zelenih i digitalnih tehnologija, jačanje i umrežavanje ljudskih resursa na svim razinama (sektorski, međusektorski i međugeneracijski) preduvjet su za daljnji razvoj zajednice i privlačenje posjetitelja u područje LAG-a. Intervencijom se omogućuje razmjena znanja i vještina, prijenos primjera dobre prakse u socioekonomskom razvoju,</p>

očuvanju vrijedne tradicijske, kulturno-povijesne i prirodne baštine te drugih aktivnosti usmjerenim na društvenu inkluziju. Intervencijom se pruža potpora i održivom korištenju ruralne infrastrukture te primjeni inovativnih metoda i pametnih rješenja u lokalnoj zajednici u svrhu jačanja društvene kohezije. Intervencijom se omogućuje i razvoj aktivnosti marketinga i promocije područja LAG-a. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a bit će na navedena u natječaju LAG-a.

Fokus intervencije usmjeren je aktiviranje i integraciju endogenih lokalnih razvojnih resursa, na inovativna i pametna rješenja u selima u integralnom socioekonomskom razvoju, na razvoj komunikacije, suradnje i povezanosti ljudskih resursa svih interesnih i dobnih skupina LAG-a, jačanje organizacija civilnog društva, razmjene iskustava, prijenosa dobre prakse putem zajedničkih razvojnih projekata i aktivnosti za povećanje znanja i vještina, povećanje kvalitete života, društvenu inkluziju, zaštitu okoliša te očuvanje i promociju lokalnog gospodarstva, tradicije, kulturno-povijesne i prirodne baštine, razvoj prepoznatljivosti, vidljivosti i promocije područja putem različitih događanja, manifestacija i sl.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) 2 LRS: Jačanje otpornosti lokalne zajednice** budući održivo korištenje razvojnih resursa putem jačanja ljudskih potencijala i suradnje izravno doprinosi povećanju otpornosti lokalne zajednice.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 2 LRS: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja** budući izravno doprinosi povezanosti područja i razvoju društvenih inovacija, jačanju ruralne zajednice u cjelini, čime izravno doprinosi povećanju kvalitete života stanovnika i doživljaja posjetitelja te omogućuje razvoj identiteta lokalne zajednice te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **specifičnom cilju (SC/SO) ZPP-a 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja:**

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem broja min. 50 osoba obuhvaćenih projektima usmjerenim razvoju jačanju komunikacije i kapaciteta te suradnje.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika i/ili aktivnosti produblivanja solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama, jačanje kohezije zajednice (inkluzija) i/ili jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja

	<ul style="list-style-type: none"> - lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima. - rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika i/ili jačanja volontiranja. <p>Ovakva vrsta intervencije ne postoji drugdje u okviru SP ZPP, izuzev u okviru provedbe nacionalne intervencije LEADER. Ovom intervencijom izravno se pruža potpora socijalno-ekonomskoj koheziji područja razvojem suradnje lokalnih dionika projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.</p>
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne osobe privatnog prava. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u LAG natječaju.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - imati sjedište, uključujući podružnicu, unutar područja LAG-a, putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; - imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. <p>Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju</p>
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). <p>Prihvatljivi su projekti koji doprinose poboljšanju kvalitete života i rješavanju poteškoća stanovnika LAG područja i koji se temelje na konceptu „Pametnih sela“, a koje provode najmanje dva partnera u projektu, projekti koji imaju pozitivan utjecaj na socijalnu uključivost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, vidljivost i promociju područja te očuvanje baštine, okoliš i klimu. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili opremanje, edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela kriterija odabira, prioritetno, su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u zaštitu okoliša i ublažavanje klimatskih promjena) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim

	rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100%.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	50

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama						Ukupna vrijednost	
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.		2029.
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.3/SC2	0	0	0	0	10	0	0	10
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.9/SC2	0	0	0	0	10	0	0	10
1.1.	Ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući biološke (u megavatima), za koja je dodijeljena potpora	MW	R15/SC4	0	0	0	0	0,02	0	0	0,02
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u okviru ZPP-a kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili biomaterijala	Broj PG-ova koji primaju potporu	R16/SC4	0	0	0	0	2	0	0	2
1.1.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	4	0	0	4
1.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0

		radnog vremena (FTE)									
1.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	3	0	0	3
1.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	10	0	0	10
1.2.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	2	0	2
1.2.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	0	8	0	8
1.2.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	8	0	8
2.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	10	0	0	0	10
2.1.	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	7.000	0	0	0	7.000
2.2.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0

2.2.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	2	0	0	2
2.2.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	10	0	0	10
2.2.	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	50	0	0	50

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

Br.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	inovativna i pametna rješenja u selima	inovativnost na razini LAG-a (obrazloženo u zajedničkim značajkama za sve intervencije)
2.	digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi, te digitalizaciju u nepoljoprivrednim djelatnostima, u javnu društvenu i komunalnu infrastrukturu i usluge, uključujući aktivnosti stjecanja znanja i vještina za digitalnu tranziciju
3.	doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima.	Ulaganja/aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene, uključujući jačanje svijesti i razvoj znanja i vještina za zelenu tranziciju

5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a

Stručna služba LAG-a Zapadna Slavonija priprema potrebnu dokumentaciju za objavu LAG natječaja koja najmanje sadrži: predmet i svrhu natječaja; iznos raspoloživih sredstava; visinu i intenzitet potpore; uvjete prihvatljivosti korisnika; uvjete prihvatljivosti projekta; uvjete prihvatljivosti troškova; kriterije odabira i prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; opis administrativne obrade; način, uvjete i rokove podnošenja zahtjeva za potporu; rokove i način podnošenje prigovora/žalbi i popis priloga i obrazaca. Natječajem će se propisati minimalna dokumentacija kojom se dokazuju svi uvjeti prihvatljivosti. Nakon odobrenja sve natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, LAG Natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, se objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a. Poziv se objavljuje i na funkcionalnim i operativnim mrežnim stranicama svih članova LAG-a te se javnost izvješćuje preko svih vrsta medija na lokalnoj i regionalnoj razini. Zahtjevi za potporu zaprimaju se putem službene adrese sjedišta LAG-a. Otvaranje zahtjeva za potporu pristiglih na LAG natječaj obavlja Povjerenstvo/Ocjenjivački odbor kojeg imenuje Upravni odbor. Nakon zaprimanja zahtjeva za potporu provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu u postupku odabira projekata. U ovoj fazi obrade, LAG može zatražiti i dopunu dokumentacije koja je dostavljena od strane korisnika u zahtjevu za potporu. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti dostavljene dokumentaciju i svih osnovnih uvjeta prihvatljivosti. Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje zahtjeva za potporu (projekata) od strane Ocjenjivačkog odbora. Ocjenjivački odbor se imenuje nadležno tijelo LAG-a na temelju Statuta prema propisanim procedurama LAG-a. Rezultat administrativne obrade je rang lista projekata koja se s pratećom dokumentacijom upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere usklađenosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost prigovora/žalbe tijelu LAG-a nadležnom za prigovore/žalbe. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore/žalbe moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor/žalba prihvaćen, zahtjev za potporu se vraća u

administrativnu obradu. LAG je obvezan osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave sukoba interesa u procesu provedbe LAG natječaja. Popis odobrenih projekata će se objaviti na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja konačne rang liste odobrenih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) putem AGRONET-a, pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobren projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS i LAG Natječaju i nakon provedenih provjera donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu. Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a Zapadna Slavonija.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost sa specifičnim ciljevima ZPP-a (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC1: Razvoj konkurentnog i otpornog ruralnog gospodarstva	SC1: Razvoj konkurente i otporne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih proizvoda i usluga	INT 1.1 Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda	SC ZPP 2 SC ZPP 4 SC ZPP 8
		INT 1.2 Razvoj inovativnog i održivog gospodarstva temeljenog na lokalnoj resursnoj osnovi	SC ZPP 8
OC2: Jačanje otpornosti lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	INT 2.1 Ulaganja u malu infrastrukturu i razvoj usluga za lokalnu zajednicu	SC ZPP 8
		INT 2.2. Pametna sela i gradovi – održivi razvoj lokalne zajednice	SC ZPP 8

Doprinos kohezijskoj politici na regionalnoj razini putem doprinosa Planu razvoja Brodsko-posavske županije za razdoblje 2021.-2027. godine.

SC 1 LRS putem provedbe intervencije 1.1. te intervencije 1.2. izravno doprinosi ostvarenju Prioriteta 1. Razvoj konkurentnog i inovativnog gospodarstva te rast zaposlenosti i stope obrazovanja, kao i Prioritetu 3. Zelena i digitalna tranzicija gospodarstva i društva dok SC 2 putem provedbe intervencija 2.1. i 2.2. izravno doprinosi ostvarenju Prioriteta 2. Demografska revitalizacija, kvalitetan život i sigurnost za stabilan razvoj NRS-a 2030 kao i Prioritetu 3. Zelena i digitalna tranzicija gospodarstva i društva Plana razvoja Brodsko-posavske županije za razdoblje 2021.-2027. godine.

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Osim standardne upravljačke strukture LAG-a "Zapadna Slavonija", kao udruge, u LAG-u su profesionalno zaposlene četiri osobe na neodređeno radno vrijeme. Voditeljica LAG-a „Zapadna Slavonija“ od prvog je dana uključena u formiranje i osnivanje LAG-a koji djeluje već 11 godina. Zaposlenici LAG-a (voditelj i stručni suradnici) posjeduju višu/visoku stručnu spremu. Voditeljica LAG-a posjeduje dugogodišnje radno iskustvo u pripremi i provedbi EU projekata te ostalih projekata iz drugih izvora financiranja.

Sredstava za predfinanciranje, za nesmetan rad LAG-a, planiraju se koristiti iz članarina članova lokalnog partnerstva (samofinanciranje), a koja su na trenutnoj razini od 16.000,00 eura godišnje. Veći dio sredstava za predfinanciranje čine i akumulirana sredstva LAG-a iz članarina, a koja nisu iskorištena u prijašnjim godinama u okvirnom iznosu od 60.000,00 eura, tako da LAG "Zapadna Slavonija" nema problema s likvidnošću. Očekivana sredstva kroz LEADER program, neće biti dostatna za financiranje četiri zaposlene osobe, pa se jedna osoba planira sufinancirati kroz provedbu EU i nacionalnih projekata. Sredstva članarine koristit će se za animaciju, promidžbu, edukaciju i ostale aktivnosti LAG-a uz neizravne troškove iz LEADER mjere. LAG namjerava zatražiti i avans u iznosu od 15% sredstava planiranih za redovne aktivnosti LAG-a iz intervencije 77.06. Avans će se pravdati umanjivanjem svake kvartalne isplate s min 5% sredstava od prihvatljivog iznosa potpore, pa se tako i akumulirana sredstva ostvarena avansom svake godine smanjuju. Akumulirana sredstva osiguravaju daljnju likvidnost LAG-a te omogućuju nesmetanu provedbu planiranih projekata suradnje, kod kojih je isplata jednom godišnje, odnosno nakon provedbe projekta.

Članovi LAG-a, koji su kroz LAG uspješno prošli edukaciju za pripremu i provedbu projekata, također uspješno apliciraju i provode projekte za svoje udruge, tvrtke, institucije.

Gradovi i općine, kao osnivači LAG-a, osim brojnih infrastrukturnih projekata, financiranih iz proračunskih sredstava, nacionalnih izvora i EU fondova, provode i ostale projekte, te na taj način pokušavaju poboljšati kvalitetu života svojih stanovnika.

LAG „Zapadna Slavonija“ veliku pažnju posvetit će kao i u proteklom razdoblju animaciji, edukaciji i informiranju stanovništva. Osobitu pozornost posvetit će jačanju kapaciteta članova, zaposlenika i volontera LAG-a, kroz usavršavanje, obrazovanje, umrežavanje, razvojne projekte, osposobljavanja, studijska putovanja i sl.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	4	16.000,00	60.000,00	76.000,00
2024.	4	16.000,00	60.000,00	76.000,00
2025.	4	16.000,00	60.000,00	76.000,00
2026.	4	16.000,00	60.000,00	76.000,00
2027.	4	16.000,00	60.000,00	76.000,00
2028. (n+2)	4	16.000,00	60.000,00	76.000,00

2029. (n+2)	4	16.000,00	60.000,00	76.000,00
-------------	---	-----------	-----------	-----------

6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS

Praćenje provedbe LRS obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, pokazatelja (indikatora) za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata i rada LAG-a. Kontinuirano praćenje provedbe LRS sastavni je dio redovnih aktivnosti LAG-a Zapadna Slavonija. Temeljem Statuta, LAG provodi godišnje izvješćivanje svih tijela LAG-a o provedbi LRS i radu LAG-a. LAG će provoditi praćenje i vrednovanje provedbe LRS koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475. Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a. Isto tako, LAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti LEADER-a, uz doprinos specifičnom cilju 8 te općem cilju 3 ZPP-a, ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060). Podatci koje će pratiti LAG odnose se na praćenje pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRS na razini operacija (projekata), a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). U ovom programskom razdoblju postoji velika potreba postizanja dodane vrijednosti LEADER-a u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih nacionalnih i EU izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene sedam načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost LEADER-a integriranom pristupu ruralnom razvoju.

LAG će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRS te dodane vrijednosti LEADER-a, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad LAG i provedbu intervencija LRS i strategije u cjelini. Projekti odnosno operacije imat će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja, LAG će uspostaviti sustav izvješćivanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija odnosno projekata za provedbu intervencija LAG-a te o istima izvješćivati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini. LAG će imati imenovanog zaposlenika zaduženog za praćenje rada LAG-a i projekata (operacija) za provedbu intervencija LAG-a kao i analizu o napretku provedbe ukupne LRS te rezultatima postignutim financiranjem iz intervencije LEADER. LAG će, u svoj redovni rad, uključiti aktivnosti animacije povezane sa praćenjem i vrednovanjem LRS, a kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini, te temeljem provedenih analiza, djelovati u narednoj godini implementacije LRS. LAG će, uz navedeno, izraditi Plan vrednovanja (evaluacije) LRS koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi LAG-a za vrednovanje LRS?; Procjena dodane vrijednosti LEADER-a; Elementi upravljanja i koordinacije za rad LAG-a i proces provedbe LRS; Posebne teme LRS ili teme koje LAG želi ocijeniti zatim podatci potrebni za vrednovanje LRS (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni. Vrednovanje LRS provest će se najmanje 2 puta tijekom

trajanja LRS. Isto tako, LAG će sudjelovati u svakom vrednovanju intervencije LEADER ili SP ZPP-a koje će se provoditi sa nacionalne razine.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	10	0	0	10
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	10	0	0	10
R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	1.1./1.2.	0	0	0	0	4	8	0	12
R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1./1.2./2.1./2.2.	0	0	0	10	20	8	0	38
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	2.1.	0	0	0	7.000	0	0	0	7.000
R.42 Promicanje socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	2.2.	0	0	0	0	50	0	0	50

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan prikazuje predviđanje rashoda za provedbu LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. kako bi se osigurala proračunska sredstva za zatvaranje programa u godinama 2028.-2029. Financijski plan predstavlja sažeti prikaz alokacija za provedbu zadaća LAG-a i postizanje ciljeva LRS, a time i doprinosa postizanju specifičnih i općih ciljeva SP ZPP-a RH kao i 5. cilja Kohezijske politike EU za LEADER/CLLD. Provedbom financijskog plana LAG doprinosi postizanju ciljeva horizontalnih politika EU (Zeleni plan, digitalna tranzicija, Dugoročna vizija za ruralna područja, Pametna sela i dr.). Financijski plan sažeto prikazuje vrijednost za novac i izravno je povezan sa Akcijskim planom provedbe LRS.

Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 4 intervencije LRS u ukupnom iznosu od 70% ukupne alokacije dodijeljene LAG-u za programsko razdoblje 2023.-2027. Uključuje predviđanje iznosa za prihvatljive troškove projekata lokalnih razvojnih dionika za postizanje ciljeva LRS i ostvarivanje dodane vrijednosti. Za projekte suradnje (njihovu pripremu i provedbu), a koje će provoditi LAG, predviđeno je do 5% ukupne alokacije. Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, kojih je isključivi korisnik LAG, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije. Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice kao i potencijalnih nositelja (promotora) projekata za provedbu LRS. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta dionika koji do sada nisu imali koristi od financiranja iz programa LEADER kao i osjetljivih skupina društva. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji (%)	Od toga za projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela (%)
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
1.1.	0,00	0,00	0,00	0,00	16,00	0,00	0,00	16,00	12,80
1.2.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	15,00	0,00	15,00	15,00
2.1.	0,00	0,00	0,00	20,00	0,00	0,00	0,00	20,00	20,00
2.2..	0,00	0,00	0,00	0,00	19,00	0,00	0,00	19,00	19,00
Tekući troškovi i animacija	0,00	4,00	4,00	5,00	4,00	4,00	4,00	25,00	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0,00	0,00	2,00	1,00	2,00	0,00	0,00	5,00	5,00
UKUPNO	0,00	4,00	6,00	26,00	41,00	19,00	4,00	100,00	71,80

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijnski plan predstavlja nacrt načina na koji LAG predlaže rješavanje prioriternih razvojnih potreba i korištenje vlastitog razvojnog potencijala, kako je utvrđeno procesom izrade LRS. On daje okvir za provedbu LRS definiranjem dinamike otvaranja natječaja LAG-a za prikupljanje i odabir projekata (operacija) lokalnih razvojnih dionika područja. On daje dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS a time i ciljeva SP ZPP-a te drugih povezanih i horizontalnih politika EU. Akcijnski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 4 strateške intervencije.

Tablica 34: Akcijnski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj natječaja LAG-a							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.	0	0	1	0	0	0	0	1
1.2.	0	0	0	1	0	0	0	1
2.1.	0	1	0	0	0	0	0	1
2.2.	0	0	1	0	0	0	0	1
UKUPNO	0	1	2	1	0	0	0	4

PRILOZI

Prilog 1.

Tablica: Naselja jedinica lokalne samouprave u sastavu LAG-a Zapadna Slavonija

Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS		Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju		Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)		Broj kućanstava u JLS	
	2011	2021		2011	2021		2011	2021	2011	2021
Cernik	3.640	2.964	Baćin Dol	381	302	127,67	28,51	23,22	1239	1072
			Banićevac	223	152					
			Cernička Šagovina	312	206					
			Cernik	1607	1426					
			Giletinci	268	189					
			Golobrdac	0	0					
			Opatovac	332	282					
			Opršinc	0	0					
			Podvrško	294	230					
			Sinlije	0	0					
Šumetlica	223	177								
Davor	3.015	2.529	Davor	2382	2025	42,52	70,91	59,48	869	819
			Orubica	633	504					
Dragalić	1.361	1.058	Donji Bogičevci	84	45	59,35	22,93	17,83	483	412
			Dragalić	559	454					
			Gorice	175	126					
			Mašić	266	237					

			Medari	177	131					
			Poljane	100	65					
Gornji Bogičevci	1.975	1.428	Dubovac	378	262	44,06	44,83	32,41	677	575
			Gornji Bogičevci	699	538					
			Kosovac	220	135					
			Ratkovac	208	146					
			Smrtić	292	197					
			Trnava	178	150					
Nova Gradiška	14.229	11.690	Kovačevac	669	562	49,03	290,21	238,43	5167	4657
			Ljupina	987	758					
			Prvča	752	550					
			Nova Gradiška	11821	9820					
Okučani	3.447	2323	Benkovac	120	78	159,42	21,62	14,57	1256	953
			Bijela Stijena	30	7					
			Bobare	16	8					
			Bodegraj	392	262					
			Cage	426	290					
			Čaprginci	3	2					
			Čovac	139	74					
			Donji Rogolji	40	24					
			Gornji Rogolji	26	15					
			Lađevac	269	185					
			Lještani	19	10					
			Okučani	1598	1143					
			Šagovina Mašićka	7	5					
Širinci	2	0								

			Trnakovac	126	84					
			Vrbovljani	230	135					
			Žuberkovac	4	1					
Rešetari	4753	3852	Adžamovci	612	446	59,49	79,9	64,75	1446	1325
			Brđani	252	202					
			Bukovica	152	130					
			Drežnik	464	316					
			Gunjavci	424	355					
			Rešetari	2450	2072					
			Zapolje	399	331					
Stara Gradiška	1363	911	Donji Varoš	284	206	77,11	17,68	11,81	493	399
			Gornji Varoš	258	189					
			Gredani	173	105					
			Novi Varoš	204	113					
			Pivare	17	20					
			Stara Gradiška	327	207					
			Uskoci	100	71					
Staro Petrovo Selo	5186	4110	Blažević Dol	154	101	141,3	36,7	29,09	1663	1431
			Donji Crnogovci	131						
			Godinjak	664						
			Gornji Crnogovci	98						
			Komarnica	251						
			Laze	314						

			Oštri Vrh	162						
			Starci	4						
			Staro Petrovo Selo	1572						
			Štivica	586						
			Tisovac	363						
			Vladisovo	14						
			Vrbova	873						
Vrbje	2215	1691	Bodovaljci	552	79,36	27,91	21,3	739	602	79,36
			Dolina	254						
			Mačkovac	289						
			Savski Bok	57						
			Sičice	391						
			Visoka Greda	217						
			Vrbje	455						
Ukupno LAG	41.184	32.556	80	41184	32556	839,31	63.4	50.8	14032	12245

Izvor: DZS, 2021.

Prilog 2.

Tablica. Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a Zapadna Slavonija

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Nepokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Cernik	Arheološko nalazište s ostacima srednjovjekovne crkve sv. Stjepana u Opatovcu			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Srednjovjekovni grad Gračanica	vojne i obrambene građevine					
	Crkva sv. Petra sa samostanom	sakralni kompleksi					
	Dvorac Marković - Kulmer	stambene građevine					
	Inventar crkve sv. Petra i Pavla					sakralna/religijska zbirka	
	Orgulje u crkvi sv. Petra i Pavla				glazbeni instrumenti		
	Ruševine grada Podvrško s grobljem			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Grobnica obitelji Schmidek-Schulzer	memorijalne građevine					
	Tradicija pripreme Cerničkih ćupteta						tradicijska znanja

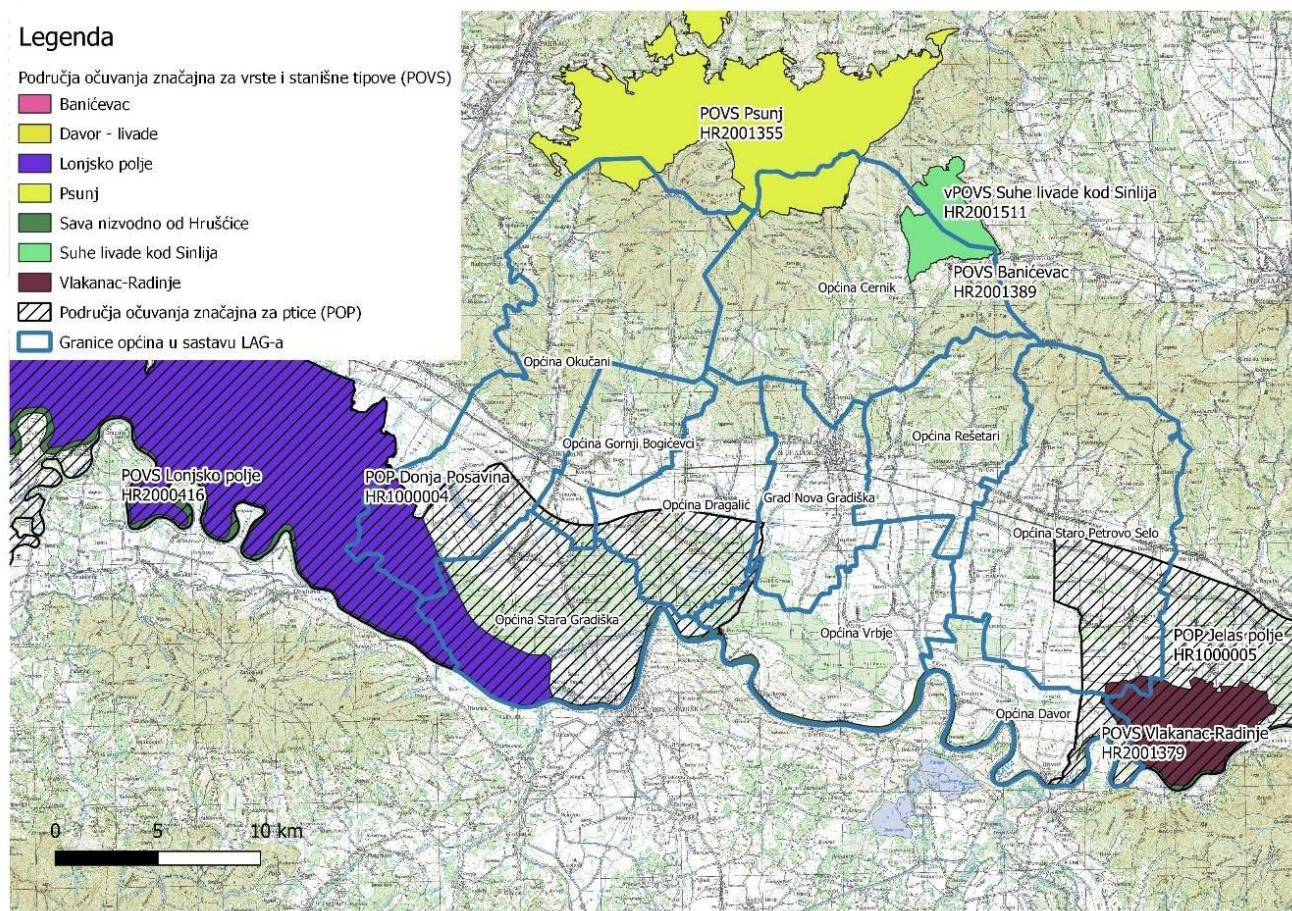
Davor	Kolo na dva štuka						izvedbene umjetnosti
	Orgulje u crkvi sv. Ilije Proroka				glazbeni instrumenti		
Dragalić	Crkva sv. Ilije	sakralne građevine					
Gornji Bogičevci	Nadgrobni spomenik na grobu Grigora Viteza	memorijalna obilježja i mjesta					
Nova Gradiška	Zgrada muzeja	javne građevine					
	Crkva sv. Terezije	sakralne građevine					
	Crkva Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije	sakralne građevine					
	Arheološko nalazište Slavča			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Kapela Svih Svetih (groblje u Novoj Gradiški)	sakralne građevine					
	Orgulje u crkvi sv. Terezije				glazbeni instrumenti		
	Inventar crkve Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije					sakralna/religijska zbirka	
	Zgrada starog silosa	industrijske građevine					
	Nadgrobni spomenik obitelji pl. Lobe na istočnom dijelu gradskog groblja	memorijalne građevine					
	Kulturno-povijesna cjelina grada Nova Gradiška		urbana cjelina				

Okučani	Arheološko nalazište Staro selo			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Arheološko nalazište Bijela stijena	vojne i obrambene građevine					
	Spomen grobnica 13 palih boraca NOR-a	memorijalna obilježja i mjesta					
	Skupna grobnica 16 žrtava ratnog zločina	memorijalna obilježja i mjesta					
	Arheološko nalazište "Otrnci"			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Arheološko nalazište srednjovjekovne templarske utvrde Račeša			kopnena arheološka zona/nalazište			
Rešetari	Srednjovjekovno arheološko nalazište Lipanovac-Pustošina			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Crkva sv. Nikole	sakralne građevine					
	Arheološko nalazište "Puharina"			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Tradicijaska kuća	stambene građevine					
Stara Gradiška	Tvrđava - Logor	memorijalne građevine					

	Arheološko nalazište "Jelavi"			kopnena arheološka zona/nalazište			
	Arheološko nalazište "Bajir"			kopnena arheološka zona/nalazište			
Staro Petrovo Selo	Crkva sv. Antuna Padovanskog	sakralne građevine					
	Inventar crkve sv. Antuna Padovanskog					sakralna/religijska zbirka	
Vrbje	/	/	/	/	/	/	/
Ukupno LAG	38	19	1	10	3	3	2

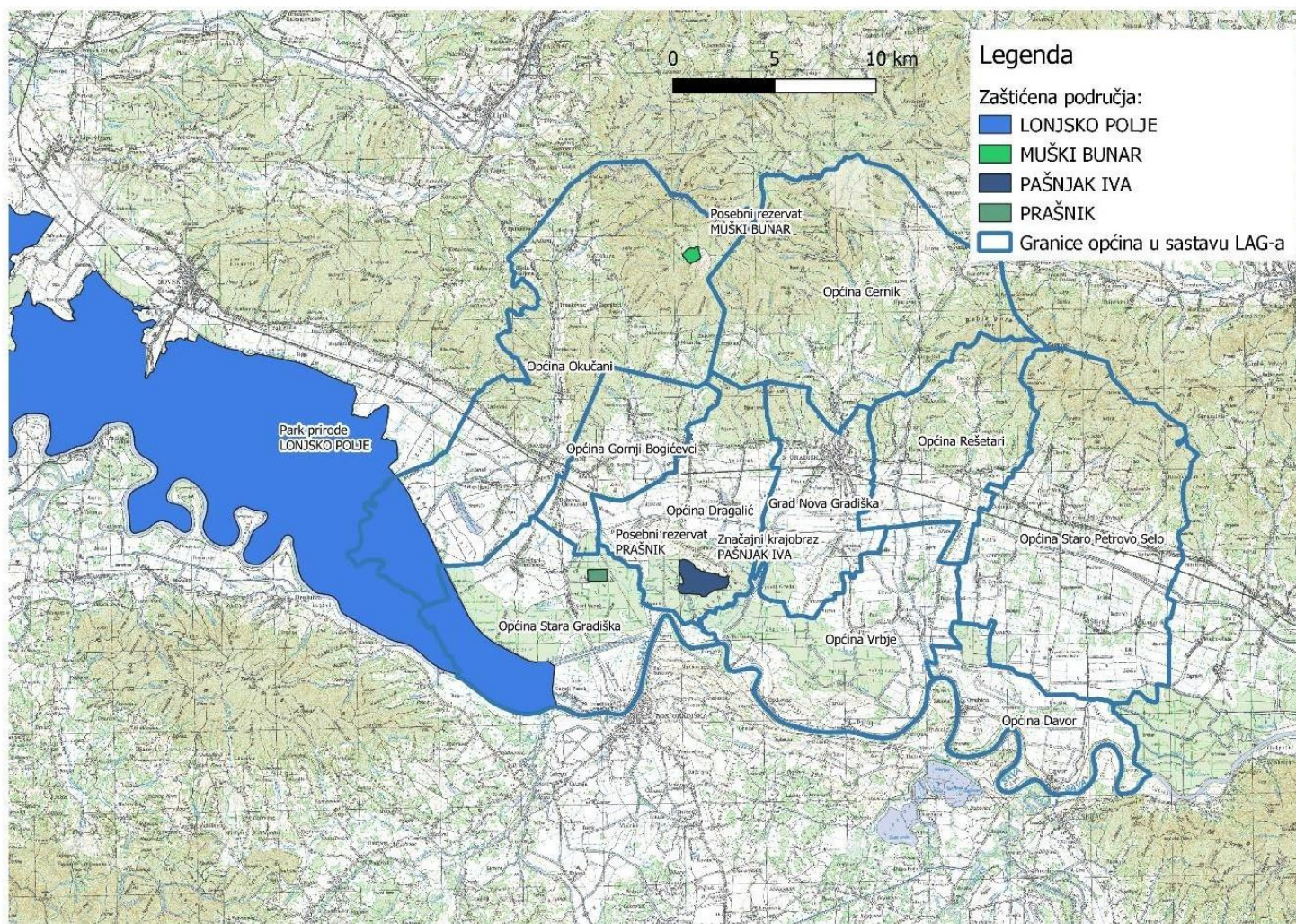
Prilog 3.

Slika: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a Zapadna Slavonija

Izvori: Zaštićena područja RH, Bioportal, MINGOR; Registar prostornih jedinica (DGU). Kartu uredila: Vesna Andrić

Slika: Zaštićena područja u obuhvatu LAG-a zapadna Slavonija

Izvori: Zaštićena područja RH, Bioportal, MINGOR; Registar prostornih jedinica (DGU). Kartu uredila: Vesna Andrić

Prilog 4.

Literatura

- Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
- Strategija razvoja poljoprivrede do 2030.
- Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.
- Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023. - 2027.
- Evaluacija LEADER-a/CLLD-a, Smjernice; ENRD, Europska komisija, 2017.
- Plan razvoja Brodsko-posavske županije za razdoblje 2021.-2027.godine
- Izvješće o stanju u poljoprivredi na području Brodsko-posavske županije u 2020. godini
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Zapadna Slavonija za razdoblje 2014. - 2020. (s produžetkom trajanja do 2022.)